

Kohti 2020-lukua

Keskustan aatteellispoliittinen uudistusohjelma Suomen hyvinvoinnin ja talouden turvaamiseksi

Sisältö:

1. KOHTI 2020 LUKUA -

Keskustan aatteellispoliittinen uudistusohjelma Suomen hyvinvoinnin ja talouden pelastamiseksi

1.1. Suomen viisi suurta haastetta

1.2. Keskustan ratkaisut perustuvat yhdessä hyväksytyille arvoille

2. KESTÄVÄN KASVUN EVÄÄT

2.1. Kasvurahasto

2.2. Biotalous kansalliseksi kärkihankkeeksi

2.2.1. Hiilenmustasta politiikasta kotimaisen ja uusiutuvan energian käyttöön

2.2.2. Suomen ruokatase on käännettävä positiiviseksi

2.3. Luovuus ja teknologinen osaaminen osana Suomen kestävästä kasvutarinasta

2.4. Infra Oy:llä liikenteen rahoitus uuteen aikaan

2.5. Yrittäjyyden edellytykset on turvattava

2.6. Parempi työelämä, pidemmät työurat

2.6.1. Joutuisampaa opiskelua, nopeampaa valmistumista

2.6.2. Työuria on pidennettävä myös keskeltä

2.6.3. Eläkeuudistus on välttämätön

2.7. Tasa-arvoinen koulutus on vahvan talouden ja eheän yhteiskunnan perusta

2.7.1. Varhaiskasvatusta ja peruskoulua on uudistettava käytännönläheisesti

2.7.2. Koulutus on alueiden menestyksen avaintekijä

2.7.3. Korkeakoulujen yhteistyötä on tiivistettävä

2.8. Suomi tarvitsee menestyvät kaupungit ja elinvoimaisen maaseudun

2.9. Rakentaminen ja asuminen tarvitsevat omat normitalkoonsa

3. JULKINEN SEKTORI KUNTOON

- 3.1. Lääkkeet julkisen talouden tautiin on löydettävissä
- 3.2. Harmaan talouden toimijat kuriin
- 3.3. Uudistamista tarvitaan sekä kunnissa että valtiolla
- 3.4. Sosiaali- ja terveystalouden uudistus on suuri mahdollisuus
- 3.5. Kunta on ihmisten yhteisö ja alueensa elinvoiman edistäjä
- 3.6. Valtion on harjoitettava luottamusta rakentavaa kuntapolitiikkaa
- 3.7. Kansanvaltaan perustuvaa aluehallintoa pitää vahvistaa
- 3.8. Julkinen sektori jarrusta mahdollistajaksi

4. VASTUUNOTTO

- 4.1. Liikunta ja kulttuuri tukevat vastuunottoa omasta hyvinvoinnista
- 4.2. Alkoholien käyttöön kansalliset asennetalkoot
- 4.3. Vapaaehtoistyö on vastuunkantoa yhdessä tekemällä
- 4.4. Vastuu ulottuu kauas tulevaisuuteen
- 4.5. Vapaus tukee vastuunottoa

5. HUOLENPITO JA VÄLITTÄMINEN

- 5.1. Perustason palvelut kuntoon – terveyserot pienemmiksi
- 5.2. Perheiden ongelmia on ehkäistävä ajoissa
- 5.3. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori tarvitsee räätälöityjä ratkaisuja
- 5.4. Moniammatillista yhteistyötä lasten ja nuorten hyväksi
- 5.5. Yksinelävien asema ja tarpeet on huomioitava päätöksenteossa
- 5.6. Ikääntyvät ovat voimavara
- 5.7. Yhdenvertaisuus omaishoidossa on toteutettava
- 5.8. Vammaisten ihmisten arkea on helpotettava
- 5.9. Tavoitteena tasa-arvoinen ja rasismista vapaa Suomi
- 5.10. Turvallinen arki on hyvinvoinnin ja elinvoiman lähde

6. RAUHAA, OIKEUDENMUKAISUUTTA, VAKAUTTA

- 6.1. Pohjolan vakauteen on ykköstavoite
- 6.2. Suomen puolustuksen malli toimii tulevaisuudessakin
- 6.3. Suomesta varten otettava rauhanrakentaja

7. SUOMEN ÄÄNEN ON KUULUTTAVA EU:SSA

1. KOHTI 2020- LUKUA

Keskustan aatteellispoliittinen uudistusohjelma Suomen hyvinvoinnin ja talouden pelastamiseksi

Suomen talous ja suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ovat saranavaiheessa. Meillä on valittavana kaksi vaihtoehtoa: hitaan mutta vääjäämättömän näivetyksen tie tai kestävä kasvulle perustuva kansakuntamme menestys ja hyvinvointiyhteiskunnan pelastaminen.

Keskusta valitsee jälkimmäisen vaihtoehdon. Sen toteuttamiseksi tarvitaan yhtä vaalikautta pidempi, 2020-luvulle tähtäävä aatteellispoliittinen uudistusohjelma.

1.1. Suomen viisi suurta haastetta

Suomella on edessään viisi suurta haastetta ja ongelmaa, jotka on ratkaistava yhtä aikaa:

- Suomen teollisuuden ja muun elinkeinoelämän rakennemuutos, joka näkyy muun muassa kansantaloutemme yskimisenä ja vaihtotaseemme heikkenemisenä – velkaantumisenä ulkomaille.
- Väestöllisen huoltosuhteen - työikäisten ja ei-työikäisten määrien suhde – nopea heikentyminen ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden varmistaminen.
- Työttömyyden kasvu ja työllisyysasteen alhaisuus
- Eriarvoistuminen, näköalattomuus ja syrjäytyminen
- Julkisen talouden kestävyysvaje – valtio ja kunnat tienaa vero- ja muina tuloina vähemmän kuin kuluttavat kansalaisten palveluihin, etuuksiin ja muihin menoihinsa.

1.2. Keskustan ratkaisut perustuvat yhdessä hyväksytyille arvoille

Keskusta on valmis etsimään tässä aatteellispoliittisessa uudistusohjelmassaan ratkaisut edellä esitettyihin haasteisiin. Olemme valmiit uudistuksiin ja muutoksiin; sellaisiinkin jotka lyhyellä aikavälillä saattavat kirpaista ja tehdä kipeää, mutta jotka ovat Suomen ja suomalaisten kannalta välttämättömiä.

Uudistusohjelmamme ratkaisut perustuvat hyväksymiimme arvoihin, jotka ovat vastuullisuus ja vapaus, yhteisöllisyys ja välittäminen, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus sekä sivistys. Arvoihimme kuuluvat myös ylisukupolvisuus ja kohtuullisuus, kestävä luontosuhde ja paikallisuus.

Keskusta lähtee etsimään ratkaisuja neljästä näkökulmasta:

- Meidän on löydettävä eväät kestäväälle talouskasvulle, joka synnyttää uutta yrittäjyyttä ja uusia työpaikkoja.
- Meidän on uudistettava julkista taloutta ja koko julkista sektoria kestävyysvajeen oikaisemiseksi, tuottavuuden kasvattamiseksi ja palvelujen turvaamiseksi.
- Meidän on kannettava päätöksillämme ja teoillemme entistä paremmin vastuuta itsestämme, läheisistämme, lähiyhteisöistämme, kotimaastamme ja koko maapallosta, myös tulevat sukupolvet huomioiden.
- Meidän on pidettävä huolta yhteisvastuullisesti niistä lähimmäisistämme, jotka pysyvästi tai tilapäisesti ovat avun tarpeessa.
- Näiden lisäksi Suomen on kansainvälisen yhteisön jäsenenä rakennettava yhä keskinäisriippuvaisempaan maailmaamme rauhaa, vakautta ja oikeudenmukaisuutta.

2. KESTÄVÄN KASVUN EVÄÄT

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta perustuu yrittämiseen, työn tekemiseen ja niiden taustalla olevan laadukkaan koulutusjärjestelmämme kehittämiseen. Keskusta haluaa luoda myönteisen, terveen kehityksen kierteen vaihtoehdoksi uhkaavalle taloutemme näivettymiselle. Tavoitteemme on 200 000 uutta työpaikkaa. Se edellyttää innovaatioita, kasvun luomista uusille toimialoille sekä perinteisten alojemme vahvistamista ja hallittua uudistamista.

Suomella on luontainen kilpailuetu esimerkiksi uusiutuvan energian hyödyntämisessä, biotaloudessa, ympäristöteknologiassa, tietotekniikan soveltamisessa, ns. luovassa taloudessa, matkailussa ja näiden ympärille syntyvissä palveluissa.

Kestävä kasvun aikaansaamiseksi tarvitaan valtiolta ja muulta julkiselta sektorilta uudenlaista, 2000-luvun toimintaympäristöön sopivaa roolia. Valtion omistajuus on syytä säilyttää vahvana erityisesti niillä strategisesti tärkeillä toimialoilla, jotka liittyvät kiinteästi maamme turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen. Julkisen sektorin tehtävänä tulee olla ennen kaikkea edellytysten luominen ja turvaaminen yrittäjyydelle ja työpaikkojen synnylle.

2.1. Kasvurahasto

Keskusta uskoo, että 200 000 uuden työpaikan synnyttäminen on mahdollista. Yhteiskunnan tehtävänä on poistaa esteitä yrittäjyyden ja uusien työpaikkojen syntymisen tieltä.

Yksi pullonkaula on yritysten riittävän rahoituksen saanti. Siihen Keskusta esittää miljardiluokan kasvurahaston perustamista. Keskusta on valmis myymään valtion ei-strategista omistusta, vapauttamaan valtionyhtiöiden taseissa olevaa pääomaa ja käyttämään niitä yhdessä yksityisen rahan kanssa markkinaehtoisesti rahoituskapeikkojen poistamiseen.

Kasvurahasto toimisi erityisesti kehittyvillä aloilla ja kasvuyritysten rahoittajana. Rahasto sijoittaisi kannattavan yritystoiminnan kriteerit täyttäviin hankkeisiin. Valtion lisäksi rahastossa voisivat olla mukana

omaan harkintaansa pohjautuen eläkeyhtiöt sekä yksityiset sijoittajat, jopa yksittäiset kansalaiset.

Rahaston avulla saadaan valtion omaisuus paremmin ”töihin”, luomaan uutta yrittäjyyttä ja uusia työpaikkoja. Emme halua myydä omaisuutta valtioneulouden alijäämän ja syömävelan kattamiseksi.

2.2. Biotalous kansalliseksi kärkihankkeeksi

Ilmastonmuutos, ympäristöongelmat sekä niukkuus puhtaasta vedestä, ruuasta ja energiasta ovat suuria maailmanlaajuisia ongelmia, mutta samalla myös miljardiluokan mahdollisuus Suomelle. Jos osaamme tarttua tähän tilaisuuteen, voimme olla osa globaalien ongelmien ratkaisua ja samalla saada Suomi kestävä kasvun tielle.

Uusiutuvia luonnonvaroja vastuullisesti hyödyntävästä biotaloudesta pitää tehdä Suomen kansallinen kärkihankke. Maallamme on paljon luonnonvaroja metsissä ja maaperässä, puhdasta vettä sekä maata viljelyyn. Kun näihin yhdistetään korkean osaamisemme kehittäminen ja hyödyntäminen, uuteen teknologiaan panostaminen ja vahva tahtomme biotalouden edistämiseen, saadaan tuloksena biotalouden kymmeniä tuhansia, jopa satojatuhansia uusia työpaikkoja kaikkialle Suomeen.

Biomassaa – puuta, maatalouden sivuvirtoja, yhdyskuntajätteitä, leviä, ruokoja, elintarviketeollisuuden jätettä – voidaan perinteisten puunjalostustuotteiden ja energian tuotannon lisäksi hyödyntää esimerkiksi biomuovien, uudenlaisten pakkausten, elintarvikkeiden, kuitujen, lääkkeiden ja kosmetiikan valmistuksessa. Biotalousmahdollisuudet ovat rajattomat.

Maahantuontia korvaavana ja vientiä vahvistavana toimialana biotalouden kasvu on tehokkain keino myös vaihtotaseemme ylijäämäisyyden varmistamiseksi.

2.2.1. Hiilenmustasta politiikasta kotimaisen ja uusiutuvan energian käyttöön

Ilmastonmuutoksen torjunta vaatii tekoja Suomelta niin kansallisesti kuin Euroopan unionin jäsenenäkin. Keskusta haluaa, että EU asettaa päästövähennystavoitteen lisäksi sitovat kansalliset tavoitteet uusiutuvalla energialle ja liikenteen polttoaineille. Ilmastonmuutoksen pysäyttäminen on osa yhteistä vastuutamme tulevista sukupolvista.

Suomen ja EU:n on lisäksi tehtävä kaikkensa sen puolesta, että saadaan aikaan kansainvälinen sitova ilmastopöytäkirja, joka asettaa raamit ja pelisäännöt kaikkien maiden ilmastopolitiikalle ja –pöytäkirjoille. Suomella on hyvät mahdollisuudet vastata ilmastohaasteeseen uusiutuvien luonnonvarojensa pohjalta sekä päästötöntä energiantuotantoa ja ns. puhdasta teknologiaa kehittämällä.

Ilmastokysymys on ennen muuta energiakysymys. Suomi kuluttaa vuosittain yli 8 miljardilla eurolla tuontienergiaa. Hiilenmustan, fossiilisiin energialähteisiin perustuvan energiapolitiikan aika on nyt ohi.

Tärkein keino Suomen kansallisen ilmastovastuun kantamisessa on kotimaisen ja uusiutuvan energian käytön voimakas lisääminen. Tämä merkitsee suurta rakennemuutosta energijärjestelmäämme, mikä on välttämätöntä ilmaston lisäksi myös aluetalouden kehittämiseksi, uusien työpaikkojen synnyttämiseksi sekä kansantalouden ja julkisen talouden vahvistamiseksi. Kansainvälisistä esimerkeistä voi ennustaa, että energiaomavaraisuutta merkittävästi nostamalla voimme saada kymmeniä tuhansia uusia työpaikkoja.

Keskustan tavoitteena on, että 2030-luvun puoleen väliin mennessä Suomessa uusiutuvan energian osuus käyttämästämme energiasta on nostettu yli 60 prosentin ja energiaomavaraisuutemme on 60 prosenttia. Hiilidioksidipäästöjä voidaan 2034 mennessä vähentää vuoden 1990 tasosta noin 50 prosentilla. Suomen ei tule kuitenkaan asettaa itselleen muuta EU:ta tiukempia päästövähennysvelvoitteita.

Keskustan tavoitteena on kivihillen energiakäytön lopettaminen ja fossiilisen öljyn käytön tuntuva vä-

hentäminen maassamme 2030-luvun puoleen väliin mennessä. Energiansäästö on tärkeä tavoite. Energiatietoisuutta pitää parantaa 20 prosentilla seuraavan kahden vuosikymmen aikana sekä uusiutuvan energian ja sähkön yhteenlaskettu osuus liikenteessä tulee kasvattaa yli 50 prosenttiin.

Edellä mainittujen kunnianhimoisten energia- ja ilmastotavoitteiden lisäksi Keskustalle on tärkeää varmistaa elinkeinoelämälle ja kansalaisille riittävästi energiaa kilpailukykyiseen hintaan. Tämä edellyttää muun muassa energiapuun ja muun biomassan käytön, tuulivoiman rakentamisen sekä biokaasun tuotannon selkeää lisäämistä. Säästövoimana erittäin tärkeän vesivoiman lisärakentaminen on oltava mahdollista jo rakennetuissa vesistöissä. Lisäksi pitää kasvattaa aurinkoenergian mahdollisuuksia energiantuotannossamme. Myös ydinvoimaa tarvitaan ylituotannon kauden. Mikäli jo periaatepäätöksen saaneet ydinvoimahankkeet toteutetaan, niiden jälkeen ei tule rakentaa uutta ydinvoimaa.

Lähienergiaa on edistettävä ja lisättävä myös pien- ja keskisuuren tuotannon osalta.

Kotimaisen uusiutuvan energian kilpailukyky tuontienergiaan verrattuna pitää turvata muun muassa veroratkaisuilla ja kohdennetuilla tukijärjestelmin. Lisäksi hiilivoimaloiden muuntamista kotimaista energiaa hyödyntäväksi on nopeutettava.

Ilmastonmuutos on suuri mahdollisuus suomalaiselle osaamiselle ja elinkeinoelämälle ja se luo valtavat markkinat suomalaisyrityksille. Suomella on erittäin hyvät lähtökohdat pärjätä maailmalla puhtaan teknologian osajana. Biomassan hyödyntämiselle uudella tekniikalla on kysyntää niin kotimaassa kuin maailmankin. Myös siihen liittyvät biojätemarkkinat ovat maailman nopeimmin kasvavat markkinat.

2.2.2. Suomen ruokatase on käännettävä positiiviseksi

Suomalaisella ruualla on paljon nykyistä suuremmat edellytykset menestyä niin kotimarkkinoilla kuin vientituotteena. Suomeen tuodaan huomattavasti elintarvikkeita lähes kolminkertainen määrä siitä, mitä viemme muihin maihin. Tämä ruokatase

pitää kääntää päivävästaiseksi omien elintarvikkeidemme ja suomalaisen ruokakulttuurin arvostuksen lisäämisellä, määrätietoisella tuotekehityksellä, jalostusarvon kasvattamisella, entistä tehokkaammalla kaupallistamisella ja markkinoinnilla sekä vientiosaamisen kehittämällä, kestävä kehitys ja luonnon kantokyky huomioiden.

Maamme on otettava edelläkävijän rooli EU:n elintarvikepolitiikassa. Suomen on ajettava entistä määrätietoisemmin kuluttajien oikeutta kattaviin alkuperämerkintöihin ja tuotteiden jäljitettävyyteen.

Alkutuottajille pitää taata oikeudenmukainen osuus elintarvikeketjun tulonjaossa.

Suomen maatalouspoliittisen päätöksenteon pohjaksi on luotava kansallinen maatalousohjelma. Sillä varmistetaan vakaa, ennustettava ja mahdollistava toimintaympäristö, jossa suomalaiset tilat pystyvät kehittämään toimintaansa omien vahvuuksiensa pohjalta.

EU:n maatalouspolitiikassa Suomen pitää harjoittaa aktiivista ja ajoissa tapahtuvaa vaikuttamista, jotta maamme erityisolosuhteet ja tarpeet huomioitaisiin riittävästi asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Kansallisilla toimeenpanopäätöksillä ei tule asettaa tuottajiamme huonompaan asemaan verrattuna muiden EU-jäsenmaiden tuottajiin.

2.3. Luovuus ja teknologinen osaaminen osana Suomen kestävä kasvutarinaa

Suomen pitää huolehtia vahvoista perinteisistä tukijaloistamme kuten metsä-, metalli- ja elektroniikka-teollisuudesta, mutta ilman uusiutumista ja muutosta nämä alat uhkaavat hiipua.

Esimerkiksi metsäsektorimme tarvitsee metsiemme hyödyntämistä selkeää nostamista. Se edellyttää metsäalan investointiedellytyksistä huolehtimista. Metsätalousyrittäjyyttä on edistettävä ja metsäalaa kehitettävä monialaisina elinkeinoina. Teknologisella kehityksellä ja uusilla innovaatioilla voidaan avata mahdollisuuksia metsävarojen hyödyntämiseen kestäväällä mutta nykyistä kustannus-

tehokkaammalla tavalla. Tämä ei sulje pois metsien virkistys- ja suojeluarvoja, vaan nekin voivat olla osa Suomen uutta kasvua.

Suomella on biotalouden lisäksi muitakin vahvuuksia. Esimerkiksi matkailuelinkeinosta on tullut Suomelle merkittävä vientiala, joka on asettanut itselleen 30 000 uuden työpaikan tavoitteen vuoteen 2020 mennessä.

Maallamme on miltei rajattomat mahdollisuudet luovuuden ja teknisen osaamisen yhdistämisessä ja sitä kautta syntyvien uusien innovaatioiden kaupallistamisessa menestystuotteiksi ja -palveluiksi.

Suomi on näyttänyt vahvuutensa luovassa taloudessa esimerkiksi pelialalla ja urheiluteknologiassa. Myös taiteen viennissä voimme saavuttaa merkittävää kasvua: muun muassa musiikkivientimme arvo on 2000-luvulla lähes kymmenkertaistunut. Luovan talouden mahdollisuudet pitää huomioida entistä paremmin myös perinteisten teollisuudenalojen kehittämisessä. Kasvurahaston avulla myös luovan talouden lupaavat yritykset voisivat saada hankkeilleen rahoitusta.

Luovan talouden kasvaessa on pidettävä huolta siitä, että tekijänoikeussopimukset ovat kohtuullisia myös alkuperäisen tekijän kannalta.

2.4. Infra Oy:llä liikenteen rahoitus uuteen aikaan

Kattava liikenneverkosto ja toimivat viestintäpalvelut ovat välttämätön edellytys niin kansalaisten arkipäivän sujumiselle kuin elinkeinoelämän kehittymisellekin. Keskustan liikennepoliittikan painopiste on perusväylänpidon tason ja yksityisten kunnan turvaamisessa. Teiden ja ratojen päivittäisen kunnossapidon resursseista sekä ylläpito- ja kunnostusrahoituksesta täytyy pitää huolta.

Suurten liikennehankkeiden rahoitukseen tarvitaan uusi väline, Valtion Infra Oy. Se toimisi valtakunnallisesti merkittävien infrahankkeiden rahoituksen järjestäjänä ja kokoajana, mutta ei tilaajana tai urakoitsijana. Valtion vahva rooli Infra Oy:ssä toisi alempien korko- ja rahoituskustannusten ansiosta kustannussäästöjä, varmuutta uusien hankkeiden läpivientiin sekä lisääntynyttä kilpailua.

Infra Oy:n pääoma kerättäisiin myymällä valtion ns. ei-strategisten yhtiöiden osakkeita ja muuta vastaavaa omaisuutta. Pääomaa voitaisiin saada lisäksi laskemalla liikkeelle infraobligaatioita. Tulovirtaa Infra Oy saisi myös sille suoraan tuloutettavista liikenteen käyttömaksuista, ratamaksuista ja muista vastaavista tulolähteistä.

Kaupunkialueilla Keskustan tavoitteena on joukko- ja kevyen liikenteen kasvattaminen sekä yksityisautoilun vähentäminen. Kaupunkien tulee tukea tätä tavoitetta kaavoituksellaan, muun muassa rakentamalla riittävästi pyöräväyliä.

Haja-asutusalueella tulee toimivan linjaliikenteen lisäksi luoda yhä enemmän joustavia kysyntäohjattuja liikennepalveluja, jotka voivat synnyttää aivan uutta yrittäjyyttä. Esimerkiksi ns. monipalvelumallin avulla voitaisiin joukkoliikennepalveluihin yhdistää myös muita palveluja kuten postin, ruuan ja lääkkeiden jakelua sekä kotipalvelua.

Toimiva ja kohtuuhintainen laajakaistayhteys kuuluu jokaiselle. Erityisesti kiinteän valokuituverkon mutta myös langattomien yhteyksien kehittämistä pitää edistää ja tukea. Yrittäjien vaativimmat tarpeet toteutetaan erillisratkaisuin. Sähköisen asioinnin on katettava kaikki keskeiset palvelut. Sähköistä asiointia helpotetaan turvallista tunnistautumista edistämällä ja yrityslähtöisellä palvelutarjonnalla.

2.5. Yrittäjyyden edellytykset on turvattava

Sekä kansallisella että EU-tasolla on huolehdittava suomalaisen yrittämisen kannattavuuden edellytyksistä sekä yrityksiä koskevan päätöksenteon pitkäjänteisyydestä ja ennustettavuudesta. Kilpailukykyiset yritykset ovat suomalaisten hyvinvoinnin ja vakaan kansantalouden ehdoton edellytys.

Keskusta haluaa helpottaa yrittäjyyttä byrokratian vähentämisellä, tehostamalla viranomaisasiointia ja kehittämällä sähköisiä palveluja. Digitalisaatio on tullut oleelliseksi osaksi yrityselämää esimerkiksi kasvavan verkkokaupan kautta. Sekä yrittäjien että julkisen sektorin on otettava nämä uudet haasteet ja mahdollisuudet vakavasti. Valtiovallan pitää varmistaa edellytykset digitaalisten palvelujen edistämiseksi.

Suomi tarvitsee uusia yrittäjiä. Yrittäjyyskasvatusta pitää vahvistaa kouluissa ja oppilaitoksissa aina peruskoulusta korkeakouluhin ja yliopistoihin saakka. Yrittäjiksi haluaville nuorille tulee järjestää erikseen valmentavaa yrittäjäkoulutusta.

Monien yritysten tulevaisuus on vaakalaudalla sen vuoksi, että jatkajista on epävarmuus. Ajoissa tapahtuvien sukupolvenvaihdosten ja suomalaisen omistajuuden turvaamiseksi tarvitaan valtakunnallista koulutusta ja neuvontaa.

Kasvurahaston lisäksi yritysten rahoitusta on turvattava myös perinteisimmillä keinoilla, esimerkiksi kehittämällä työeläkemaksujen takaisinlainauksen edellytyksiä ja ehtoja. Rahoituslähteitä voidaan monipuolistaa lisäksi myös muun muassa kehittämällä joukkovelkakirjalainoja ja pääomasijoitusmarkkinoita.

Pienet ja keskisuuret yritykset ovat kantaneet suurelta osin viime vuosina työllistämisvastuun ja olleet valmiit myös investoimaan. Keskusta haluaa, että eri yhtiö- ja yritysmuotoja kohdellaan mahdollisimman tasaveroisesti. Suurten yritysten saaman reilun yhteisöveroalennuksen vastapainoksi henkilöyhtiöiden ja toiminimien asemaa pitää parantaa esimerkiksi verotuksen yrittäjävähennyksellä.

Yrittäjän kannalta yksi kriittisimmistä vaiheista on ensimmäisen työntekijän palkkaaminen. Keskusta esittää yksinyrittäjille ensimmäisen työntekijän palkkatukea.

2.6. Parempi työelämä, pidemmät työurat

Keskusta näkee ihmisen polun lapsuudesta seniorivuosiin elämänkaarena, joka kestää keskimäärin 80 vuotta; tulevaisuudessa todennäköisesti vielä pidempään. Opiskelu ja työelämä ovat merkittävä osa tätä elämänkaarta. Uuden oppiminen on oikeus, joka kuuluu kaikenikäisille suomalaisille.

Tarvitsemme talouden kestävyysvajeen ratkaisemiseksi ja hyvinvointimme turvaamiseksi uudistuksia, joilla työurat saadaan pitenemään. On kiinnitettävä huomiota sellaisiin toimenpiteisiin, joilla saamme työmarkkinoille työkykyisiä nuoria. Tämä tarkoittaa panostamista etenkin opiskelijaterveydenhuoltoon ja opinto-ohjaukseen sekä varsinkin opintonsa kes-

keyttäneiden työ- ja toimintakyvyn tukemiseen.

Keskusta haluaa, että kaikilla työhön kykenevillä ja halukkailla on mahdollisuus käyttää osaamistaan työelämässä itsensä ja perheensä elättämiseen sekä koko yhteiskunnan hyväksi. Pidempien työurien saavuttaminen edellyttää myös työelämän laadun parantamista.

Viime vuosina yhteiskunnallisessa keskustelussa on vaadittu talouden kasvun ja työllisyyden turvaamiseksi ennen kaikkea työn tarjonnan lisäämistä, muun muassa työurien pidentämistä, kannusteiden lisäämistä ja esteiden poistoa työhön osallistumisasteen kasvattamiseksi sekä työperäistä maahanmuuttoa. Keskusta katsoo, että tämä ei yksin riitä. Tarvitaan myös selkeä näkyvä uusista työpaikoista esimerkiksi voimakkaalla panostamisella biotalouteen ja muihin kasvualoihin.

2.6.1. Joutuisampaa opiskelua, nopeampaa valmistumista

Nuorten nykyistä aikaisempi pääsy työelämään vaatii toimia opintojen laadun parantamiseksi, opintoihin pääsyn joustuttamiseksi, välivuosien vähentämiseksi ja työelämään siirtymisen nopeuttamiseksi. Tätä ei saavuteta rajoitteilla, pakotteilla tai muilla koulutusjärjestelmää jäykistäävillä toimilla. Keskusta uskoo joustavaan ja monipuoliseen koulutusjärjestelmään, joka tarjoaa jokaiselle sopivan opintopolun sekä monimuotoisen osaamisen, ammattitaidon ja sivistyksen hankkimisen.

Suomessa etenkin korkeakoulu- ja yliopisto-opinnot aloitetaan myöhään, keskimäärin yli kahden vuoden päästä toisen asteen tutkinnon suorittamisesta. Nämä välivuodet ovat usein nuoren oman tahdon vastaisia ja myös koko yhteiskunnan kannalta turhia. Toisen asteen opinto-ohjaukseen on panostettava, jotta voidaan parantaa nuorten lähtökohtia löytää entistä helpommin oma ala ja siihen johtavat opinnot.

Ylioppilastutkinnosta pitää tehdä nykyistä kiinteämpi osa korkeakoulujen valintaprosesseja ja on myös selkiytettävä pääsykokeiden ja ylioppilaskokeen roolit valintajärjestelmässä. Samalla tulee siirtyä

mahdollisimman laajasti yliopistojen yhteisiin pääsykokeisiin samaan pääaineeseen haettaessa. Korkeakouluja pitää kannustaa siihen, että pääsykokeet uudistetaan mittaamaan aidosti hakijoiden kykyä soveltaa tietoa ja soveltuvuutta alalle pääsykokeikirjojen ulkoa opetteluun sijaan.

Korkeakoulujen, opetusministeriön ja puolustusvoimien tulee käynnistää hanke, jossa varusmiehiä kannustetaan hankkimaan opiskelupaikka palvelusaikana. Varuskunnissa on luotava nykyistä paremmat edellytykset valmistautua ja osallistua pääsykokeisiin. Opinto- ja uraohjausta annetaan etenkin niille varusmiehille, joilla ei palvelukseen astuessaan ole tutkintoa tai jatkokoulutuspaikkaa.

Opiskelijoille on annettava entistä paremmat mahdollisuudet sisällyttää tutkintoon toisella alalla tai toisessa korkeakoulussa suoritettut opinnot. Omalta opiskelualalta hankittu työkokemus tulee huomioida nykyistä enemmän tunnustamalla se osaksi tutkintoa.

Keskustan tavoitteena on nopeuttaa opintoja ennen kaikkea lisäämällä niissä joustavuutta. On otettava laajamittaisesti käyttöön nykyaikaiset ajasta ja paikasta riippumattomat tavat opiskella esimerkiksi lisäämällä sähköisen tenttimisen, sähköisten oppimateriaalien ja etäluentojen tarjontaa. Korkeakouluissa on mahdollistettava opiskelijoille aidosti ympärivuotinen opiskelu lisäämällä erityisesti kesäisin tarjottavia opiskelumahdollisuuksia.

Useimpiin tehtäviin julkisella sektorilla pitäisi riittää alemman korkeakoulututkinnon antama osaaminen. Yhteiskuntaa pitää vähitellen muuttaa tähän suuntaan ja muutokseen tulee myös työnantaja valmentaa.

2.6.2. Työuria on pidentettävä myös keskeltä

Työurakeskustelussa katse kohdistuu usein vain nuorten joustuttamiseen työmarkkinoille ja työurien pidentämiseen loppupäästä. Vähintään yhtä tärkeää on lisätä vuosia työuriin niiden keskivaiheessa. Työelämän laadusta huolehtiminen sekä työikäisten työkyvyn turvaaminen ja parantaminen ovat silloin oleellisia tavoitteita.

Työyhteisön hyvinvoinnista ovat vastuussa kaikkien jäsenet. Osaava ja oikeudenmukainen johtaminen on kaiken lähtökohta, mutta yhtä tärkeitä ovat hyvät alaistaidot ja työntekijöiden keskinäinen arvostus toisiaan kohtaan.

Hyvinvoiva työyhteisö syntyy vaikuttamisen mahdollisuudesta työhön ja työyhteisöön, oman työn hallinnan tunteesta, joustavasta perheen, vapaa-ajan ja työn yhteensovittamisesta sekä turvallisesta työympäristöstä. Keskusta haluaa edistää näitä tavoitteita ja rakentaa vastakkainasettelun sijaan siltaa työnantajien ja – tekijöiden välille.

Työelämässä tarvitaan sekä työntekijöiden että työnantajien joustamista. Tälle yhteistyölle antaa hyvät puitteet voimassa oleva yhteistoimintalaki. Jatkuva ja avoin vuoropuhelu hyvinä aikoina mahdollistaa yhteisesti hyväksyttävien ratkaisujen löytymisen vaikeissa tilanteissa.

Työelämässä on jäljellä epätasa-arvoa synnyttäviä rakenteita ja perinteitä. Yksi näistä on naisten ja miesten välisten palkkojen liian suuri ero. Keskusta haluaa edistää samapalkkaisuustavoitteen saavuttamista yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa.

Ihmisten työurat pirstaloituvat, työttömyysjaksot ovat osa työuraa ja monet työntekijöistä joutuvat tahtomattaan olemaan osa-aikatyössä, pätäkätöissä tai muutoin epätyypillisessä työsuhteessa. Työlainsäädäntöä on kehitettävä niin, että se esimerkiksi lomien osalta soveltuu myös määräaikais- tai pätkätoita tekevien erilaisiin tilanteisiin. TE-palveluita pitää kehittää yhä enemmän palvelemaan pirstaloituvien työurien olosuhteita.

Keskusta haluaa kehittää muutosturvaa erityisesti ikääntyneiden työntekijöiden osalta. Haluamme myös säilyttää vuorotteluvapaan työelämän hyvinvoinnin edistämisen työkalupakissa, vaikka sen vaikutukset työttömien pysyvämpiluontoiseen työllistymiseen eivät olekaan olleet odotetut.

Työterveyshuollon painopistettä on siirrettävä kohti sen alkuperäistä tarkoitusta, työkyvyn ylläpitoa. Myös työttömiksi jääneiden mahdollisuuksista laadukkaaseen ja säännölliseen terveydenhuoltoon työkykynsä turvaamiseksi pitää huolehtia.

Erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä yrittäjän henkinen ja fyysinen jaksaminen on keskeistä koko henkilöstön hyvinvoinnin kannalta. Yrittäjien työterveyshuoltoon on kiinnitettävä erityisesti huomiota.

Suomessa on kymmeniä tuhansia työkyvyttömyyseläkkeellä olevia, jotka haluaisivat palata työelämään työkykynsä puitteissa. Tehokkaaseen ammatilliseen kuntoutukseen panostamalla voidaan moni heistä saada takaisin työelämään. Erityisesti nuorten aikuisten työkyvyttömyyseläkepääätöksiä tulee tarkastella kriittisesti. Myös vammaisten ihmisten työpäätöksen ja osaamisen hyödyntäminen on Suomessa riittämätöntä.

Maahamme tarvitaan osatyökykyisten työelämään paluuta ja pääsyä helpottavaa uutta lainsäädäntöä. Mahdollistamalla työn ja sosiaaliturvan joustavampi yhdistäminen voidaan myös osatyökykyisille luoda paremmat mahdollisuudet osallistua työelämään. Lisäksi tarvitaan asennemuutosta työpaikoilla ja koko yhteiskunnassa sekä työelämän vakiintuneiden käytäntöjen uudistamista. Keskusta haastaa työmarkkinaosapuolet ja yksittäiset työnantajat yhteiskuntavastuun periaatteella edistämään osatyökykyisten työmarkkinoiden nopeaa kehittämistä ja moniarvoista rekrytointipolitiikkaa.

Suomen sosiaaliturvaa pitää kehittää niin, että ihmisen perustoimeentulo on turvattu kaikissa tilanteissa mutta samalla työikäisiä ja -kykyisiä henkilöitä kannustetaan työn vastaanottamiseen. Joustavampi sosiaaliturva mahdollistaa työttömälle myös lyhytaikaisen tai osa-aikaisen työn vastaanottamisen. Keskustan ajama ja viimein myös toteutunut työttömyysturvan suojaosa on hyvä esimerkki tällaisesta joustavuudesta ja kannustavuudesta.

Nopeasti muuttuvassa työelämässä tietojen ja taitojen jatkuvan kehittämisen pitää olla luonteva osa meidän jokaisen työuraamme. Yhteiskunnan ja työnantajien on mahdollistettava tämä osaamisen täydentäminen lisä- ja täydennyskoulutuksen avulla. Se on tärkeää etenkin niille, jotka työskentelevät rakennemuutosherkillä aloilla ja joiden työttömyysuhka on näin muita korkeampi.

2.6.3. Eläkeuudistus on välttämätön

Tarvitsemme eläkeuudistusta työurien pidentämiseksi, työeläkemaksujen kohtuullisina säilyttämiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen ratkaisemiseksi. Tarvitsemme uudistusta ennen kaikkea siksi, että voisimme turvata riittävän eläkkeiden tason myös tuleville sukupolville.

Keskusta tukee tavoitetta nostaa keskimääräinen eläkeikä 62,4 vuoteen 2025 mennessä. Kun elämme yhä pidempään, on johdonmukaista että tästä lisääntyvästä eliniästä käytämme noin puolet työnteekoon. Vanhuuseläkeikä on sidottava eliniän odotukseen. Eläkeiän alarajaa tulee nostaa mutta se tulee toteuttaa asteittain riittävän pitkällä siirtymäajalla. Uudistuksessa on pidettävä huoli siitä, että mikään ikäluokka ei kärsi kohtuuttomasti eläkeiän noususta.

Keskusta ei usko eläkeuudistukseen, joka tavoittelee vain mekaanista vanhuuseläkeiän nostoa. Eläkejärjestelmässä on oltava joustavuutta. On esimerkiksi turvattava niiden toimeentulo, jotka eivät pysty työskentelemään vanhuuseläkeikään saakka. Heille voi ratkaisu löytyä muun muassa työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden, osa-aikaeläkkeen tai varhennetun eläkkeelle siirtymisen kautta.

Eläkeuudistus tarvitsee rinnalleen näkymän riittävästä ja ikääntyneet työntekijät huomioon ottavista työpaikoista. Heidät pitää nähdä työpaikkojen voimavarana esimerkiksi uusien työntekijöiden perehdyttämisessä ja mentoroinnissa. Etenkin työmarkkinajärjestöjen mutta myös yksittäisten työpaikkojen tulee ottaa kärkitavoitteidensa joukkoon ikäsyrrinnän poistaminen sekä ikääntyvien mahdollisuudet kehittää osaamistaan, vaihtaa työtehtäviä ja käyttää hyväkseen joustavia työaikajärjestelyjä.

2.7. Tasa-arvoinen koulutus on vahvan talouden ja eheän yhteiskunnan perusta

Osaaminen on maamme tärkein pääoma ja aluidemme elinvoiman edellytys. Tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet ovat luoneet vahvan pohjan niin Suomen taloudelliselle menestykselle, syrjäytymisen ehkäisylle kuin eheälle yhteiskunnalle. Nyt on koulutuksessakin nähtävissä selviä merkkejä eriarvoistumisesta. Enää ei riitä menneiden vuosien Pisa-tulosten ihastelu, vaan tarvitaan rohkeita koulutuspolitiikan uudistuksia.

Keskusta ei tingi koulutuksen tasa-arvon periaatteesta. Keskustalle tasa-arvoa ei ole oppivelvollisuuden mekaaninen nostaminen, vaan jokaisen lapsen ja nuoren mahdollisuus saada hyvä koulutus sosiaalisesta taustastaan ja muista lähtökohdistaan riippumatta.

Keskusta haluaa, että koulutuksen vastaavuudesta työelämän tarpeisiin huolehditaan entistä paremmin. Suomessa ei tule olla tavoitteena mahdollisimman suuri korkeakoulutettujen osuus, vaan sivistyksen, osaamisen ja ammattiaidon ylläpito ja kehittäminen läpi työuran ja koko elämän. Ihmisten opinto- ja urahaaveiden, koulutuksen sekä työnantajien työvoimatarpeen mahdollisimman hyvä kohtaaminen on kaikkien etu.

2.7.1. Varhaiskasvatusta ja peruskoulua on uudistettava käytännönläheisesti

Varhaiskasvatus ja peruskoulu muodostavat perustan yksilön myöhemmille opinnoille ja muulle elämälle. Lapsuuden ja nuoruuden peruspalveluihin panostaminen maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin.

Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Tätä oikeutta voidaan toteuttaa myös avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla, joiden tarjoamisessa voidaan hyödyntää kolmatta sektoria ja seurakuntia.

Suomalainen päivähoitojärjestelmä kaipaa päivitystä, koska työelämä ja perheiden arki on vuosikymmenten saatossa muuttunut. Keskusta haluaa kehittää päivähoitoa lapsilähtöisesti ja laatuun panostaen.

Kannustamme perheitä ja varhaiskasvatuksen työntekijöitä entistä tiiviimpään yhteistyöhön. Kyse on kasvatuskumppanuudesta, jossa lapsen kehityksen ja turvallisuuden ensisijainen vastuu on kuitenkin aina vanhemmilla. Parhaimmillaan varhaiskasvatus on hoivan, leikin ja uuden oppimisen saumatonta iloa.

Peruskoulua on kehitettävä rakenteiden muuttamisen sijaan koulujen käytännön toimia uudistamalla. Jokaiselle oppilaalle on turvattu mahdollisuus omien edellytystensä mukaiseen etenemiseen. Koulunkäynnistä on tehtävä mielekkäämpää ilmiöpohjaisen ja myös käytännön tekemiseen perustuvan oppimisen kautta.

Kotien ja koulujen kasvatuskumppanuutta on kehitettävä. Koulujen on myös tiivistettävä entistä enemmän toimintaansa ympäröivän yhteiskunnan kanssa esimerkiksi hyödyntämällä lapsi- ja nuorisotyön sekä järjestöjen osaamista ja resursseja.

Kouluissa tulee jatkaa määrätietoista työtä koulukiusaamisen nollatoleranssin puolesta. Kiusaaminen aiheuttaa inhimillisten kärsimysten lisäksi ongelmia koulunkäynnissä ja etenkin peruskoulun jälkeen toisella asteella on myös paljon opintojen keskeyttämisistä. Koulukiusaamisen seurausten hintalappu yksilöille, perheille ja yhteiskunnalle on liian suuri. Kiusaamisen ehkäisyssä kouluissa ja muissa yhteisöissä vastuu on meillä kaikilla.

Oppimisessa tarvitaan maassamme nykyistä parempaa teknologian ja niiden pohjalla olevien luonnontieteiden hyödyntämistä jo peruskoulusta lähtien. Oikein käytettynä tämä lisää ja monipuolistaa saatavilla olevaa opetusta, tekee oppimisesta mielenkiintoista ja säästää kustannuksia.

Globaalissa maailmassa myös kansainvälistymiskasvatukseen on kiinnitettävä yhä enemmän huomiota. Se auttaa meitä ymmärtämään jo varhaisessa kasvuvaiheessa toisia kulttuureja ja lisää ymmärtämystä myös maamme sisällä ns. kantaväestön ja maahanmuuttajien kesken. Suomalaisten kielitaitoa on monipuolistettava turvaamalla eri kouluasteilla mahdollisuus riittäviin kielivalintoihin. Itä-Suomen kunnille on annettava mahdollisuus kokeiluun, jossa oppilas voisi valita B-kieleksi ruotsin sijasta venäjän.

2.7.2. Koulutus on alueiden menestyksen avaintekijä

Koulutuksella on merkittävä rooli myös alueellisen tasa-arvon toteutumisessa ja alueiden elinvoiman turvaajana. Alueilla ja maakunnissa on paras tietämys vahvuuksistaan, osaamisen kehittämisestä ja koulutustarpeistaan. Tämän vuoksi alueille on annettava nykyistä suurempi valta koulutuksen sisällöistä ja riittävästä aloituspaikoista päätettäessä. Erityisesti ammatillisen koulutuksen tarjonnassa pitää huomioida entistä paremmin maakuntien yritysten ja muiden työnantajien tarpeet.

Keskustan tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa peruskoulun jälkeen vähintään toisen asteen tutkinnon. Tästäkin syystä jokaisella alueella on oltava riittävästi toisen asteen koulutusmahdollisuuksia, jotta nuorilla on mahdollisuus opiskella kotiseudullaan ja asumalla kotona.

Keskusta edellyttää, että lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus on turvattu.

Myös toisen asteen koulutuksessa on otettava huomioon erilaiset oppijat. Kaikki nuoret eivät motivoitu kolmivuotisen ammatillisen koulutuksen suorittamiseen. On rohkeasti arvioitava, onko myöskään työmarkkinoiden kannalta aina tarkoituksenmukaista, että kaikilla aloilla on näin pitkä koulutus.

Oppisopimuskoulutusta on uudistettava siten, että se katsotaan yhä enemmän opiskeluksi, ei työsuhteeksi. Työnantajan hallinnollisia ja taloudellisia velvoitteita on vähennettävä ja vastuuta niistä on siirrettävä oppilaitoksille.

2.7.3. Korkeakoulujen yhteistyötä on tiivistettävä

Keskusta haluaa tiivistää korkeakoulujen yhteistyötä. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön tiivistäminen esimerkiksi opiskelijoiden ja hallinnon tukipalveluja yhdistämällä sekä tilojen yhteiskäytöllä on järkevää niillä paikkakunnilla, joilla molemmat toimivat.

Ammattikorkeakoulun ja yliopiston rajat määrittävä duaalimalli tarjoaa edelleen järkevän pohjan korkeakoulutuksen järjestämiselle.

Tieteen ja tutkimuksen rahoitus on turvattava ja sitä on uudistettava. Rahoituksen on tuettava nykyistä enemmän tieteellisen työn laadun kasvattamista määrällisten tulosten sijaan. Rahoituksessa on otettava huomioon myös yliopistojen ja korkeakoulujen yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

Tutkimuksen rahoituksesta päätettäessä pitää huomioida, ettei viranomaistoimintaa hoideta strategisella rahoituksella, vaan se pitää kohdistaa alkuperäiseen tarkoitukseensa perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen ja tuotekehityksen rahoittamiseen.

Vetovoimaiset ja tulokselliset tiedeyliopistot ovat osaltaan innovaatio toiminnan edelläkävijöitä. Tutkimuksen kansainvälisyyttä on vahvistettava. Kansainvälisten tieteellisten yksiköiden, tutkimusryhmien ja kokeiden sijoittuminen Suomeen on mahdollistettava myös tutkimuksen infrastruktuuria koskevilla päätöksillä.

Yliopisto- ja korkeakouluverkon alueellisessa tarkastelussa on painotettava mahdollisuuksien tasarvoa, elinkeinoelämän tarpeita sekä lasten ja nuorten määrää alueilla.

2.8. Suomi tarvitsee menestyvät kaupungit ja elinvoimaisen maaseudun

Keskusta haluaa kehittää Suomea ja sen alueita tasapainoisesti ja -arvoisesti. Uskomme hajautetun yhteiskunnan mahdollisuuksiin maamme menestystekijänä.

Haluamme rakentaa Suomea, jossa ei ole vastakkainasettelua maan eri osien eikä kaupunkien ja maaseudun välillä. Metropolialue ja isoimmat kaupungit kilpailevat kansainvälisessä sarjassa Euroopan ja maailman muiden keskusten kanssa. Osalla kaupungeista on tärkeä rooli ennen kaikkea alueidensa kehittäjinä ja elinvoiman moottoreina. Keskusten rinnalla Suomi tarvitsee myös kehittyviä

taajamia ja elinvoimaista maaseutua. Kaikki nämä hyötyvät toistensa menestyksestä.

Suomi selviää tulevaisuuden ongelmista ja haasteista vain, jos hyödynnämme koko Suomen ja kaikkien suomalaisten vahvuudet ja osaamisen. Siksi kaikkialla Suomessa pitää voida asua, yrittää ja tehdä työtä. Tämä edellyttää nykyaikaista aluepolitiikkaa, joka turvaa elämisen, työnteon ja yrittämisen perusedellytykset, kuten toimivan infrastruktuurin ja peruspalvelut, maan kaikissa osissa.

Kasvukeskuksissa ja etenkin pääkaupunkiseudulla on pula joidenkin alojen työvoimasta, koska pieni- ja keskituloisille sopivia asuntoja ei ole riittävästi. Tähän pitää vastata lisäämällä etenkin kohtuuhintaisten asuntojen saatavuutta. Esimerkiksi vuokra-asuntojen tuotantoa voidaan kasvattaa uudistamalla yleishyödyllisyyslainsäädäntöä siten, että perinteiset Aratoimijat kiinnostuvat jälleen uusien vuokra-asuntojen tuotannon käynnistämisestä.

Toisaalta kaupungeissa ja niiden lähiympäristössä pitää vastata kaavoituksella myös niiden ihmisten toiveisiin, jotka haluavat asua pientaloissa. Uusilla asuinalueilla tulee panostaa monimuotoiseen ja luonnonläheiseen kaavoitukseen.

Ihmisille on annettava mahdollisuus asua myös maaseudulla. Biotalous ja palvelusektorin kasvu mahdollistaa sen, että asumisen ja palveluiden keskittyminen pysähtyy ja maaseutu saa uutta elinvoimaa. Asuttu maaseutu ja toimivat kylät ovat edellytys biotalouden menestykselle. Maaseudulla asumista voidaan edistää esimerkiksi luomalla maaseutuoloihin soveltuva uusi kaavatyyppi, ns. kevyt kyläkaava.

Asumisen, työpaikkojen ja palveluiden keskittämisellä vain suuriin keskuksiin ei päästä ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävään hyvinvointiin. Etenkin biotalouden ja tietotekniikan mahdollisuudet hyödyntäen hajautetusta yhteiskunnasta tulee Suomelle suuri kilpailuetu.

2.9. Rakentaminen ja asuminen tarvitsevat omat normitalkoonsa

Suomi tarvitsee omat rakentamista ja asumista helpottavat normitalkoonsa. Siinä on perattava läpi etenkin yleishyödyllistä rakentamista jumiuttavat säännökset, haja-asutusalueiden rakentamista vaikeuttavat määräykset, puurakentamisen esteet, valitusoikeuden mahdollistamat ns. kiusantekovalitukset, asumistukijärjestelmän jäykkyydet sekä kaavamääräysten joustamattomuudet esimerkiksi autopaikka-, väestösuoja- ja julkisivumateriaalivaatimuksissa.

Kosteus- ja homeongelmien ehkäisyssä tarvitaan kansallinen ryhtiliike. Se tarkoittaa entistä parempaa osaamista ja vastuunottoa niin rakennusten tilaamisessa, suunnittelussa, valvonnassa, itse rakentamisessa kuin tilojen käytössäkin.

Puurakentaminen on mahdollisuus, johon suomalaiset eivät ole vielä kunnolla tarttuneet. Sillä voidaan vähentää merkittävästi rakentamisen aiheuttamia hiilidioksidipäästöjä ja hyödyntää kotimaassa kasvaa ja jalostettavaa uusiutuvaa rakennusmateriaalia. Kaavoituksella pitää määrätietoisesti edistää puun käyttöä kerrostalo- ja julkisessa rakentamisessa. Hallinnollisia ja käytännöllisiä esteitä puurakentamiselle tulee purkaa turvallisuus- ja terveystarkastukset huomioon.

Maakuntakaavojen hyväksymisessä tulee vahvistaa maakuntaliittojen päätösvaltaa.

3. JULKINEN SEKTORI KUNTOON

Julkisen sektorin toimivuus ja sen talouden kestävyys ovat hyvinvointivointiyhteiskuntamme yksi tärkeimmistä perustoista. Siksi niistä täytyy pitää huolta.

Emme voi Suomessa enää kasvattaa julkisen sektorin kokoa suhteessa bruttokansantuotteeseemme. Pienenevä yksityinen sektori ei pysty enää rahoittamaan julkista sektoriaamme.

Suomen pitää lopettaa velaksi eläminen ja löytää keinot julkisen talouden tervehdyttämiseen. Valtion talouden osalta tämä tarkoittaa aitojen ratkaisujen löytämistä vähintään seitsemän – kahdeksan miljardin euron alijäämään ja yli yhdeksän miljardin kestävyysvajeeseen.

3.1. Lääkkeet julkisen talouden tautiin on löydettävissä

Keskustan tavoitteena on saattaa rohkealla talousohjelmalla valtion tulot ja menot tasapainoon kuudessa vuodessa. Keskustan resepti julkisen talouden tervehdyttämiseksi ja kestävyysvajeen paikkaamiseksi muodostuu kolmesta päälääkkeestä:

- kestäväällä pohjalla oleva talouskasvu
- rakenteelliset ja muut uudistukset sekä säästöt, esimerkiksi työurien jatkaminen, työttömyyden vähentäminen ja entistä tehokkaammat keinot harmaan talouden vastaisessa toiminnassa
- sosiaali- ja terveydenhuollon ja muun julkisen sektorin uudistaminen.

Talouskasvu ja sen tuomat uudet työpaikat lisäävät verotuloja ja ovat siten paras keino julkisen talouden tasapainottamiseen. Työurien pidentäminen parantaa maamme huoltosuhdetta, piristää osaltaan taloutta ja turvaa eläkejärjestelmämme kestävyyttä. Talouskasvu ja työurien pidentäminen on käsitelty luvussa 2 ”Kasvun eväät”.

Maamme bruttoveroaste on jo maailmanennätys-

luokkaa. Siksi mahdollisuudet julkisen talouden korjaamiseen uusilla veronkorotuksilla ovat hyvin rajalliset. Veropolitiikan pitää perustua nykyistä enemmän tutkittuun tietoon ja niitä koskevat päätökset on valmisteltava huolella. Keskusta katsoo, että verotuksen pitää olla ennustettavaa, johdonmukaista ja sitä pitää yksinkertaistaa.

Säästöt pitää etsiä ensisijaisesti kohteista, jotka eivät ole tärkeitä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisten hyvinvoinnin toteutumiseksi. Lapsilisien leikkausten sijaan voimme luopua esimerkiksi kustannuksia aiheuttavista ja vaikuttavuudeltaan kyseenalaisista oppivelvollisuusiän nostosta ja kotihoidon tuen rajaamisesta vanhempien kesken. Voimme myös nostaa tupakkaveroa siten, että lapsilisäleikkauksia ei tarvitse tehdä.

Työttömyyden aleneminen prosenttiyksiköllä parantaa valtion talouden tilaa noin 700 miljoonalla eurolla. Etenkin pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen on vaativa tehtävä, mutta siihen on tartuttava määrätietoisella ja monipuolisella keinovalikoimalla. Kestävää kasvua tukevan talous-, elinkeino- ja aluepolitiikan lisäksi tarvitaan muun muassa tehokkaita ja vaikuttavia aktivointitoimia ja koulutusta. Työ ja työntekijät on saatava kohtaamaan toisensa nykyistä paremmin.

Valtion, työntajien ja työntekijöiden yhdessä luoma ainutlaatuinen suomalainen sopimisen kulttuuri on useasti maamme historiassa osoittanut voimansa ja toimivuutensa; esimerkiksi syksyllä 2013 Suomen suhteellista kilpailukykyä ja työmarkkinoiden vakautta vahvistavalla sopimuksella. Lisäksi tällaisilla sopimuksilla on suuri merkitys julkiselle taloudelle. Myös kolmikantayhteistyön on yhteiskunnan muiden toimijoiden ohella yhä uudelleen todistettava uusiutumiskohtensa ja ratkaisun tekokykynsä isoissa kysymyksissä, kuten työurien pidentämisessä ja työelämän laadun parantamisessa.

3.2. Harmaan talouden toimijat kuriin

Harmaa talous vääristää kilpailua talouden rehellisten toimijoiden tappioksi ja luo ison loven julkisen talouden verotuloihin. Harmaan talouden vastaisessa taistelussa pitää ottaa käyttöön uusi vaihe. Siinä tarvitaan määrätietoisia toimia sekä kansallisella

tasolla, EU:ssa että laajemminkin kansainvälisen yhteistyön kautta.

Keskusta haluaa tehostaa esimerkiksi siirtohinnoittelun valvontaa ja estää kokonaan konsernilainojen korkojen verovähennysoikeuden hyödyntämisen veroparatiiseja käyttämällä.

3.3. Uudistamista tarvitaan sekä kunnissa että valtiolla

Julkisen sektorin uudistuksissa ja kestävyysvajeen paikkauksessa vaateet ja toimenpiteet ovat kohdistuneet ennen kaikkia kuntiin nimenomaan valtionosuusleikkausten muodossa. Keskustan mielestä myös valtio tarvitsee oman toimintansa uudistustal-
koot.

Kestävyysvajeen näkökulmasta kunnissa on säästö- ja tuottavuuspotentiaalia noin kolmen miljardin euron edestä seuraavien kuuden vuoden aikana. Tämä tavoite saavutetaan monen eri toimenpiteen yhdistelmänä: sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja rahoituksen uudistus, kuntien tehtävien ja niitä koskevien normien vähentäminen, joidenkin tehtävien siirto kunnilta valtiolle sekä tietojärjestelmien yhtenäistäminen ja teknologian entistä parempi hyödyntäminen. Lisäksi työnjaon, johtamisen ja prosessien parantamista pitää tehdä sekä kuntien omana kehitystyönä että yhteistyössä muiden kuntien kanssa.

Työn tuottavuutta julkisella sektorilla voidaan lisätä kannustamalla ja hyödyntämällä työntekijöiden osaamista nykyistä paremmin ja monipuolisemmin sekä organisoimalla työnjakoa ja muita käytäntöjä entistä järkevämmin. Koulutetun henkilöstön on voitava keskittyä nykyistä paremmin omaan ammattitaitoaan vastaavaan työhön. Kyse on usein yksinkertaisista mutta tehokkaista ratkaisuista, jotka samalla parantavat työyhteisön hyvinvointia. Esimerkiksi lääkäri-hoitaja -työpari työskentelyn kehittämisellä voidaan edistää potilaan kokonaisvaltaista ja vaikuttavaa hoitoa.

Teknologian soveltaminen on avainroolissa työn tuottavuuden parantamisessa. Yksinomaan terveydenhuollon tietojärjestelmien toimivuuden ja yhteen-

sopivuuden kuntoon saattamisella voidaan säästää 200-300 miljoonaa euroa vuosittain.

Hyviä, kokeiltuja ja tuottavuutta lisääviä käytäntöjä pitää hyödyntää entistä nopeammin ja laajemmin. Esimerkiksi Päijät-Hämeessä paikallinen peruspalvelukeskus on onnistunut tietotekniikan avulla optimoimaan kotihoidon työntekijöiden työajan käytön. Heidän työajastaan saatiin varsinaisen asiakastyön käyttöön selkeästi entistä suurempi osuus, kotipalvelujen tehtävät tulivat suoritettua, kiireen tuntu poistui ja julkisin talouden hyöty oli samalla satoja tuhansia euroja.

Julkisen sektorin rakenteiden uudistaminen ei siis yksin riitä. Pitää uudistaa myös palvelujen tuotannon sisäisiä prosesseja. Lisäksi julkisella sektorilla tulisi siirtyä mittaamaan yhä enemmän suoritteiden määrien sijaan toiminnan vaikuttavuutta; sitä mitä hoidolla, hoivalla ja muilla toimenpiteillä konkreettisesti saadaan aikaan.

Yhteiskunnan palvelulupaus sosiaali- ja terveydenhoidossa on täsmennettävä. On määriteltävä, missä tilanteissa ja millaisiin palveluihin ja tulonsiirtoihin kansalainen on oikeutettu ja mitkä asiat jäävät hänen omalle vastuulleen.

Myös valtion keskushallinnossa on tehostamisen varaa. Säästöjä on löydettävissä toimintojen ja toimintatapojen uudistamisella.

3.4. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus on suuri mahdollisuus

Maaliskuussa 2014 hallitus- ja oppositio puolueet sopivat suuren sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen periaatteista ja päälinjoista. Puolueiden sopimuksen mukaan sosiaali- ja terveyspalvelut järjestetään tulevaisuudessa viiden alueellisen järjestäjän toimesta.

Puolueiden sopimus mahdollistaa Keskustan ennen kunnallisvaaleja 2012 esittämän kotikunta-maakuntamallin perustavoitteen saavuttamisen: sosiaali- ja terveyspalvelut järjestetään yksittäisiä kuntia ”laajemmilla hartioilla” kuntien välisenä yhteistyönä. Kotikunnille jää vastuu jokapäiväisten palvelujen järjestämisestä, kuten päivähoidosta, peruskoulusta sekä liikunta- ja kulttuuripalveluista.

Keskusta pitää sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen tärkeimpinä tavoitteina:

- kansalaisille tärkeiden palvelujen saatavuus ja saavutettavuus varmistetaan asuinpaikasta riippumatta. Tämä on turvattava tarvittaessa lainsäädännöllä.
- palvelujen järjestäminen ja tuottaminen tehostuvat.
- palveluja voivat tuottaa julkiset toimijat kuten kunnat ja kuntayhtymät sekä yksityinen ja kolmas sektori.
- kansalaisten valinnanvapautta palveluissa voidaan lisätä.
- sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdentyminen etenee. Raja-aidat perus- ja erikoissairaanhoidon väliltä hälvenevät. Potilaiden pompotus vähenee sekä hoidon ja muiden palveluiden eri vaiheet etenevät entistä jouhevammin ja kustannustehokkaammin.
- perusterveydenhuolto ja perustason sosiaalipalvelut ennaltaehkäisevine toimintoineen vahvistuvat.
- hallinto ja tietojärjestelmät tehostuvat. Lääkärille, hoitajille ja sosiaalitoimen työntekijöille jää aikaa entistä enemmän asiakkaille.
- palvelujen yksikanavainen rahoitus mahdollistuu, jolloin niihin tarkoitetut rahat saadaan nykyistä tehokkaampaan ja asiakkaiden hyvinvointia entistä paremmin edistävään käyttöön.
- henkilöstö ja kuntapäätäjät saavat työrauhan ja mahdollisuuden kehittää toimintojaan.
- sosiaali- ja terveyspalvelujen uudessa organisaatiossa on demokraattinen hallinto, jossa kuuluu alueen kaikkien ja kaikenkokoisten kuntien ääni.

3.5. Kunta on ihmisten yhteisö ja alueensa elinvoiman edistäjä

Keskustalle kunta on ihmisten yhteisö, jossa sen asukkailla on mahdollisuus rakentaa hyvää ja turvallista tulevaisuutta itselleen ja läheisilleen sekä vaikuttaa kotikuntansa asioihin.

Keskusta puolustaa kunnallista itsehallintoa. Emme hyväksy pakkoliitoksia vaan kuntaliitosten pitää aina perustua vapaaehtoisuuteen, kuntalaisten ja kuntapäätäjien ilmaisemaan tahtoon.

Keskusta haluaa parantaa kuntalaisten lähivaikuttamisen mahdollisuuksia. Jokaisen kunnan on löydettävä tähän omista ja asukkaidensa lähtökohdista parhaat ratkaisut. Joillekin kunnille voivat sopia aluelautakunnat omine budjetteineen ja päätösvaltoineen. Toisissa kunnissa voidaan päätyä kevyempiin lähidemokratian muotoihin esimerkiksi avoimien keskustelutilaisuuksien, kansalais- ja käyttäjäraatien tai sähköisten palaute- ja idealaatikkojen avulla.

Kunta luo yhdessä maakunnan kanssa elinvoiman edellytyksiä alueelleen. Kuntien tehtävänä on edistää ja kannustaa yrittäjyyttä ja työntekoa alueellaan.

3.6. Valtion on harjoitettava luottamusta rakentavaa kuntapolitiikkaa

Valtion on harjoitettava ennustettavaa, pitkäjänteistä ja luottamusta rakentavaa kuntapolitiikkaa etenkin saattamalla kuntien tehtävät ja rahoitus tasapainoon. Perustuslakiimme kirjatun rahoitusperiaatteen mukaisesti kunnille ja koko kuntakentälle pitää taata todelliset edellytykset suoriutua niille annetuista tehtävistä. Kuntien tehtäviä on arvioitava kriittisesti ja uusista tehtävistä tulee pidättäytyä.

Rahoitusperiaatteen toteutumisen seuranta varten on luotava pysyvä mekanismi, jolla voidaan varmistaa kuntien tehtävien ja käytettävissä olevien resurssien tasapaino.

Valtionosuusjärjestelmän pitää jatkossakin toteuttaa sen perustarkoitusta. Sen pitää tasata kuntien välisiä

taloudellisia eroja sekä eroja toimintaolosuhteissa ja palvelujen kysyntätekijöissä. Valtionosuusjärjestelmän pitää myös tukea kuntien edellytyksiä järjestää lakisääteisiä palveluja yhdenvertaisesti koko maassa kohtuullisella vero- ja maksurasituksella.

Valtion on harjoitettava ennustettavaa, johdonmukaista ja luottamusta herättävää toimintaa myös muihin toimijoihin kuin kuntiin päin. Esimerkiksi yliopistoille, muille oppilaitoksille ja elinkeinoelämälle valtion päätösten ja toiminnan pitkäjänteisyys on tärkeää.

3.7. Kansanvaltaan perustuvaa aluehallintoa pitää vahvistaa

Suomi tarvitsee kolmiportaisen hallinnon: valtio, alueet ja kunnat. Niiden kesken on määriteltävä selkeästi toimivalta, vastuut ja resurssit. Kunnallisen itsehallinnon lisäksi Suomessa tulee siis olla vahva alueiden elinvoimaa, voimavaroja sekä osaamista hyödyntävä ja maakuntiin perustuva kansanvaltainen aluehallinto.

Keskustan mielestä kansanvaltaisen aluehallinnon tulee vastata ainakin ylikunnallisesta aluekehityksestä, aluesuunnittelusta, maakuntakaavoituksesta vahvistamisen menettelyineen sekä alueidensa edunvalvonnasta ja kansainvälisistä suhteista. Tämä hallinto voi vastata alueellaan myös yhtä kuntaa laajempaa väestöpohjaa vaativista palveluista kuten pelastustoimesta ja ammatillisesta koulutuksesta. Se voi myös olla yhtenä palvelujen tuottajavaihtoehtona koko maata koskevan sote-uudistuksen mukaisessa ratkaisussa.

3.8. Julkinen sektori jarrusta mahdollistajaksi

Keskusta haluaa muuttaa julkisen sektorin jarrusta mahdollistajaksi – yrittämisen ja työnteon kannustajaksi. Yritystoimintaa ja sen kasvua haittaavat etenkin päätösten viipyminen ja valituksia koskevat pitkät ajat. Tarvitaan selkeät aikarajat asioiden ja lupien käsittelylle.

Jokaisen hallinnonalan pitää miettiä käsittelyprosessinsa siten, että ne palvelevat aidosti niin julkisen kuin yksityisen sektorin sekä yksityisten kansalaisten asioiden sujumista. Esimerkiksi työntajina toimivien yksityistalouksien ja pienten yritysten palkanmaksuun liittyvää byrokratiaa pitää helpottaa Palkka.fi- ja muiden vastaavien palvelujen kehittämisellä aidoiksi yhden luukun palveluiksi. Yksityishenkilöt ja pienet työnantajat pystyisivät siten hoitamaan kaikki työnantajan veloitteensa ja ilmoituksensa yhdellä maksulla ja yhdellä kertaa.

Verohallinnon uudistamisprosessi käy hyvänä esimerkkinä onnistuneesta uudistuksesta muulle julkiselle sektorille. Julkisen hallinnon sujuvuudesta on tehtävä Suomelle kilpailuetu.

4. VASTUUNOTTO

Kansalaisina meillä on vastuu omasta elämästämme niin, että emme ehdoin tahdoin vahingoita itseämme emmekä aiheuta kestävämmillä elämäntavoilla kärsimyksiä ja vahinkoa muille. Tätä vastuuta emme voi siirtää yhteiskunnalle tai toisille ihmisille. Mutta viisailla ja kauaksi katsovilla päätöksillä ja käytännön toimilla voidaan niin kotimaassamme kuin kansainvälisillä foorumeilla tukea tätä kansalaisten vastuunottoa, omatoimisuutta ja elämänhallintaa.

4.1. Liikunta ja kulttuuri tukevat vastuunottoa omasta hyvinvoinnista

Meidän pitää kantaa vastuuta itsestämme ja lähimmäisistämme joka päivä. Esimerkiksi liikkumattomuus ja huonot ravintotottumukset näkyvät suurina fyysisinä ja psyykkisinä yksilötason ongelmina ja sitä kautta miljardiluokan kansantaloudellisina kustannuksina. Emme voi edellyttää, että viranomaiset tulevat konkreettisesti nostamaan meidät ylös sohvalta liikkeelle ja terveiden elämäntapojen piiriin. Ensisijainen vastuu tästä on meillä itsellämme.

Kulttuurilla ja liikunnalla on selkeä itseisarvo ja ne luovat positiivista yhteisöllisyyttä sekä merkitystä ja sisältöä elämälle. Julkisilla varoilla on tuettava erityisesti omaehtoisia, mahdollisimman monet kansalaisryhmät saavuttavia harrastusmahdollisuuksia. Tämä tapahtuu esimerkiksi huomioimalla kaavoituksessa ja rakentamisessa mahdollisuudet liikuntaan ja kevyen liikenteen käyttöön sekä tarjoamalla lapsille, nuorille ja vähävaraisille riittävästi maksuttomia ja edullisia liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksia.

4.2. Alkoholien käyttöön kansalliset asennetalkoot

Alkoholien, huumeiden ja muiden päihteiden käytön suorat ja epäsuorat kustannukset yhteiskunnalle ovat huomattavasti suuremmat kuin alkoholista ve-

rotuksen kautta saadut tulot. Inhimillisille kärsimyksille ei voi edes hintaa euroissa laskea. Tällä tiellä emme voi enää jatkaa.

Alkoholipolitiikan uudistamisen ja rajoitusten lisäksi tarvitsemme kansalliset asennetalkoot. Humalahaikuisen kannäamisen on jo korkea aika antaa tietä kohtuukäyttöön perustuvalla juomakulttuurille.

Yhteisen kasvatusvastuun periaatteella meidän tulee tukea vanhemmuutta, joka suojelee nuoria liian varhaiselta alkoholien käytöltä ja huumekekeiluilta. Aikuisilla on velvollisuus näyttää käyttäytymisellään esimerkkiä lapsille ja nuorille vastuullisesta alkoholinkäytöstä ja terveellisistä elämäntavoista.

Päihdeäitien ja heidän raskausaikaisen raittiutensa tukemiseksi on toimia tehostettava ja kehitettävä valtakunnallisesti yhtenäinen palvelujärjestelmä. Sen ensisijaisena tavoitteena pitää olla vapaaehtoiseen hoitoon pääsy aina, kun äiti sitä itse tarvitsee ja haluaa.

Huumeiden käytön laajeneminen on erittäin huolestuttavaa. Siihen kytkeytyy myös kansainvälistä rikollisuutta. Huume- ja päihderiippuvuuksien ennaltaehkäisyä on tuettava erityisesti lasten ja nuorten osalta. On tunnistettava myös ikäihmisten päihdeongelmat ja etsittävä niihin ratkaisuja.

Päihdehuollon ja -hoidon vaikuttavuuden parantamiseksi on Suomessa käynnistettävä päihdepalveluiden tehokkuuden arviointi ja kehitystyö.

4.3. Vapaaehtoistyö on vastuunkantoa yhdessä tekemällä

Suuri joukko suomalaisia kantaa vastuuta lähimmäistään toimimalla järjestöissä ja muussa vapaaehtoistyössä. Tämän ns. kolmannen sektorin toiminnan perusedellytykset, muun muassa pitkäjänteinen ja riittävä rahoitus rahapeli-toiminnan tuotoilla on turvattava. Rahapeliyhtiöiden itsenäinen monopoliasema on säilytettävä.

Kouluja, muita julkisia tiloja ja välineitä tulee tarjota seurojen, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden käyttöön heidän toimintansa tukemiseksi.

Kolmannen sektorin toimijoilla ja seurakunnilla on

paljon hyödyntämätöntä osaamista, jota voimme käyttää koko yhteiskunnan hyväksi. Se on suurelta osin ennaltaehkäisevää toimintaa, joka täydentää julkisia palveluja, säästää yhteisiä varoja sekä tuo hyvinvointia yksilöille ja perheille.

Julkisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta voidaan kehittää myös lisäämällä järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyötä palvelujen tuottamisessa. Järjestöjä tulee myös kuulla entistä vahvemmin asioiden valmisteluvaiheessa sekä ottaa niitä mukaan julkisten palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Järjestöt ja vapaaehtoistyössä mukana olevat kansalaiset ovat olleet liian vähän käytetty resurssi myös käytännönläheisten palvelujen kehittämisessä: entistä parempien toimintatapojen ja arjen innovaatioiden luoja.

4.4. Vastuu ulottuu kauas tulevaisuuteen

Vastuunottamista on myös se, että emme jätä tuleville sukupolville liian raskasta taakkaa kannettavaksi esimerkiksi velkaantuneena kansantaloutena ja julkisena sektorina emmekä liian korkeina vero- ja eläkemaksurasituksina. Emme saa jättää perinnöksemme myöskään voimakkaasti eriytynyttä ja rikkoontunutta yhteiskuntaa tai pilaantunutta ympäristöä.

Meidän pitää jättää Suomi ja koko maailma tuleville sukupolville vähintään yhtä hyvässä kunnossa kuin olemme sen meitä edeltäviltä sukupolvilta saaneet. Tämä tarkoittaa sitä, joudumme miettimään elämäntapojamme ja luonnonvarojen käyttöä uudelta kestävältä pohjalta.

Politiikassa ja muussa yhteiskunnan toiminnassa tulee toteuttaa uuden ajan realistisen vihreyden ajatusta, jossa otetaan huomioon päätösten vaikutukset niin ihmiselle, ympäristölle kuin taloudellekin. Tämä tarkoittaa muun muassa sitoutumista ajoissa ja määrätietoisesti ilmastopolitiikan kansainvälisiin sopimuksiin ja omiin kansallisiin tavoitteisiimme. Se tarkoittaa myös biotalouden kautta luonnonvarojemme kestävä hyödyntämistä ja kaupallistamista sekä luonnon monimuotoisuuden suojelua esimerkiksi Etelä-Suomen metsänsuojeluohjelman Metson kaltaisilta vapaaehtoisuuteen perustuvilla keinoilla.

Yhteinen Itämeremme on voinut pahoin jo pitkään. Tässäkin vastuu ulottuu kansainvälisestä yhteisöstä aivan yksittäiseen kansalaiseen ja hänen elämäntapoihinsa. Itämeren reunavalttioiden on kannettava täysi vastuu yhteisen merialueemme tilasta. Myös EU:n on osallistuttava Itämeren pelastamiseen etenkin ympäristösyistä mutta myös meren taloudellisen hyödyntämisen näkökulmasta.

Suomen on kannettava oma vastuunsa esimerkiksi hakemalla ratkaisuja, joissa yhdistyy Itämeren tilan parantaminen ja rannikkoalueiden maatalouden kannattavuuden turvaaminen. Ravinnekierroksen kehittäminen ja siihen liittyvät tekniset ratkaisut voivat luoda Suomeen myös uusia yrityksiä ja työpaikkoja.

4.5. Vapaus tukee vastuunottoa

Yksilöiden ja perheiden vastuunottamista tukee ihmisten vapaus tehdä elämäänsä koskevia aitoja valintoja niin asumisessa, lastenhoidossa kuin muisakin tärkeissä asioissa.

Keskustalainen asuntopolitiikka lähtee ihmisten toiveista ja elämäntilanteista. Keskusta uskoo ihmisten kykyyn itse arvioida, missä ja miten he haluavat asua. Emme pane radanvarren kerrostaloa maaseutukylän punaisen tuvan edelle tai päinvastoin. Toisten elämäntilanteeseen sopii paremmin vuokralla asuminen; toisille oman kodin omistaminen. Kunnioitamme näitä ihmisten omia valintoja.

Perheillä on päävastuu lasten kasvattamisessa. Hyvä politiikka tukee tätä kasvatustyötä esimerkiksi luomalla perheille edellytykset valita elämäntilanteensa mukaisesti lapsilleen paras hoitomuoto; olipa se sitten kotona tapahtuvaa hoitoa, päiväkodin palveluja, perhepäivähoitoa tai yksityistä hoitoa. Yhteiskunnan tehtävänä ei ole päättää perheiden puolesta myöskään siitä, kumpi vanhemmista jää lapsia kotiin hoitamaan, saati syyllistää kotiäitejä ja -isiä heidän valinnoistaan.

5. HUOLENPITO JA VÄLITTÄMINEN

Keskusta haluaa politiikallaan ja toiminnallaan pitää huolta etenkin niistä, jotka eivät pysty itsestään huolehtimaan ja joilla ei ole turvanaan rahan valtaa tai vahvojen etujärjestöjen joukkovoimaa.

Jokaisella meillä on elämässämme tilanteita, joissa tarvitsemme lähimmäistemme ja lähiyhteisöjen lisäksi tilapäisesti tai pysyvästi apua myös yhteiskunnalta. Näissä tilanteissa yhteisten turvaverkkojemme on toimittava.

Kun ihmisestä välitetään ja häntä kohdellaan oikeudenmukaisesti, on hän valmis myös noudattamaan yhdessä sovittuja asioita ja antamaan oman panoksensa toistenkin hyväksi. Välittämällä rakennetaan yhteiskuntaan eheyttä, mikä on menestyvän ja hyvinvoivan kansakunnan yksi tärkeimpiä edellytyksiä. Huolenpito ja välittäminen ovat yhteiskunnassamme päätöksiä ja tekoja, joilla autetaan ihmisiä hädässä, tuetaan heidän hyvinvointiaan, ehkäistään ongelmia ja kasvatetaan ihmisten itseauttamiskykyä.

Yhteisvastuullinen huolenpito on onnistunut silloin, kun pystymme auttamaan syrjäytymässä olevaa nuorta löytämään polun omatoimiseen elämään ja yhteiskunnassa pärjäämiseen. Tai pystymme turvaamaan arvokkaan loppuelämän hoidon ja hoivan pysyvästi sairaalle vanhukselle.

5.1. Perustason palvelut kuntoon – terveyserot pienemmiksi

Sosiaali- ja terveydenhuoltomme tasa-arvoa tuottaneet ja vahvistaneet palvelut ovat heikentyneet ja eriytyneet. Etenkin perusterveydenhuollossa on ollut nähtävissä selkeää rapautumista. Väestöryhmien terveys- ja hyvinvointierot ovat repeytyneet huolestuttavan suuriksi. Köyhien ja varakkaampien maailmat ovat erkaantuneet sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Suuri osa työnantajista on järjestänyt työntekijöilleen laadukkaan työterveyshuollon ja osalla kansalaisista

on varaa myös yksityisten palvelujen käyttöön. Sairailla, vammaisilla, työttömillä, eläkeläisillä ja muilla pienituloisilla on ainoana turvanaan julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto.

Maassamme toteutettavissa ja käynnissä olevissa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksissa on vahvistettava ja parannettava etenkin perustason palveluja.

5.2. Perheiden ongelmia on ehkäistävä ajoissa

Lasten ja nuorten hyvinvointi syntyy ensisijaisesti perheissä ja lähiyhteisöissä. Liian moni perhe voi huonosti ja tällöin lasten ja nuorten syrjäytymispolku alkaa usein jo varhaislapsuudessa. Siksi ongelmiin on puututtava riittävän ajoissa perheitä tukemalla.

Vanhempien jaksaminen on lasten hyvinvoinnin ehto. Perheet tarvitsevat tukea etenkin silloin kun vakava sairaus, talouden romahtaminen, vanhempien suuri väsymys tai vaikkapa parisuhteen kariutuminen iskevät päälle. Tämän kaltaisissa tilanteissa on oltava saatavissa perheen ulkopuolista tukea, jotta lasten mahdollisimman normaali elämän jatkuminen voidaan turvata. Kasvatustyön ammattilaiset päivähoidossa ja kouluissa ovat avainasemassa lasten ja nuorten tukemisessa kriisiytyneissä tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä.

Lapsiperheille on turvattava mahdollisuus saada tarvittaessa kunnallista kotiapua. Suomessa tulisi ottaa käyttöön myös muissa Pohjoismaissa kokeiltuja ja ryhmäpalveluja, joilla vertaistukea hyödyntämällä perheitä autetaan ja luodaan niille voimavaroja ja keinoja kohdata arjen ongelmat. Myös kevyempää netti- ja verkkopohjaista kasvatustukea perheille pitää kehittää.

Ehkäisevien palvelujen kuten neuvoloiden, perheyön ja oppilashuollon vahvistaminen estää ongelmien syntyä ja tuo säästöjä pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi neuvoloiden palveluja voidaan kehittää ottamalla käyttöön kotikäynnit mahdollisten ongelmien havaitsemiseksi ja varhaisen puuttumisen välineenä.

Perheitä, lapsia ja nuoria koskevaa palvelujärjestelmää voidaan tehostaa ja saada samaan aikaan entistä parempia tuloksia. Palvelujen tulee joustaa ja

ottaa huomioon asiakkaan elämäntilanne ja tarpeet ja, ei päinvastoin. Palvelujen pitää ylittää hallinnon sektorirajat siten, että tukea tarvitsevien perheiden ja yksilöiden varhainen tunnistaminen ja auttaminen nopeutuu ja toimenpiteiden vaikuttavuus lisääntyy.

Myös lastensuojelussa tulee kehittää varhaisen tuen palveluita. Näin pystytään panostamaan avohuollon ehkäiseviin toimiin ja välttämään yhä useammin lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle.

5.3. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori tarvitsee räätälöityjä ratkaisuja

Opetus- ja kulttuuriministeriön laskelmien mukaan jokainen syrjäytynyt nuori maksaa elämänsä aikana yhteiskunnalle 1,2 miljoonaa euroa. Kun heitä on kymmeniä tuhansia, puhutaan pitkällä aikavälillä kymmenien miljardien eurojen suuruudesta kansantaloudellisesta kustannuksesta. Ennen kaikkea jokainen syrjäytymistapaus on inhimillinen tragedia, jolle ei voi edes määrittää hintalappua.

Keskusta ei usko lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä kaavamaisiin temppuihin kuten oppivelvollisuusiän korottamisen. Nuoren on myös itse hulttava muutosta elämäänsä. Hänen pakottamisensa oppilaitoksen pulpettiin vielä yhdeksi vuodeksi ei ole järkevä ratkaisu.

Keskusta esittää nuoria koskevien yksilö- ja yhteiskuntatakuiden rinnalle yhteisötakuuta. Yksittäisten toimenpiteiden ja kaavamaisien ratkaisujen sijaan nuorten erilaisiin ongelmiin ja elämäntilanteisiin etsitään lähiyhteisöjen ja viranomaisten tuella jokaiselle nuorelle sopiva polku elämän saattamiseksi raiteilleen. Ajatus ”koko kylä kasvattaa ja välittää” pitää ottaa käyttöön nykyaikaan sopivissa muodoissa.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen suurin syy on yksinäisyys. Tärkein keino estää syrjäytymistä onkin turvata jokaiselle lapselle ja nuorelle vähintään yksi kunnollinen ystävyys- ja aikuissuhde. Tässä mitataan meidän kaikkien suomalaisten tahto ja yhteisöjemme voima asian ratkaisemiseksi.

Hyvät harrastukset on yksi tärkeimmistä keinoista syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Jokaisella lapsella ja nuorella pitää olla mahdollisuus löytää itselleen so-

piva harrastus perheen varallisuudesta riippumatta. Kaikkein vähävaraisimpien perheiden lasten seura- ja harrastemaksuja voidaan tukea ennaltaehkäisevään toimeentulotukeen kuuluvalla harrastetuella. Koulupäivän rakennetta pitää kehittää niin, että omaehtoinen tai ohjattu liikunta ja käsillä tekeminen ovat mahdollisia esimerkiksi liikunta- ja kulttuurijärjestöjen tukemina.

Peruskoulun jälkeistä opiskelupaikkaa vaille jäävät nuoret on tilanteen niin vaatiessa vaikka haettava kotoa etsivän nuorisotyön ja viranomaisten yhteistyöllä. Sen jälkeen heille laaditaan sopiva koulutus- tai harjoittelupolku osaamisensa kehittämiseen ja työelämään. Nuoret tarvitsevat myös konkreettista kokemusta työelämästä. Hyvin sujunut kesätyö vahvistaa nuoren itseluottamusta ja antaa pohjaa myöhemmälle työelämälle. Keskusta haastaa julkisen sektorin ja yritykset kesätyömahdollisuuden tarjoamiseen kaikille nuorille.

Puolustusvoimien kutsunnoista on kehitettävä koko ikäluokkaa, myös nuoria naisia, koskevat tulevaisuuskutsunnot. Niissä nuori käy asevelvollisuuden suorittamisvaihtoehtojen lisäksi läpi elämäntilanteeseensa, hyvinvointiinsa ja tulevaisuuden suunnitelmiinsa liittyviä asioita yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa. Nuori saa tulevaisuuskutsunnoissa tarpeensa mukaista tukea ja ohjausta. Asevelvollisuus säilyisi pakollisena vain miehille.

5.4. Moniammatillista yhteistyötä lasten ja nuorten hyväksi

Yksilölliset ratkaisut nuorten syrjäytymiseen vaativat toimiakseen selkeän kokonaiskuvan lapsen ja hänen perheensä tilanteesta sekä moniammatillista apua.

Moniammatillisia palveluita pitää olla siellä missä lapset ja nuoretkin ovat, kuten oppilaitoksissa. Esimerkiksi koulujen oppilashuoltoryhmiä voidaan täydentää psykiatrisilla sairaanhoitajilla. Tällainen varhainen ennaltaehkäisevä, riittävästi resursoitu ja matalan kynnyksen mielenterveystyö on monessa tapauksessa lasten ja nuorten loppuelämän pelastava ratkaisu, jolla on pidemmällä ajanjaksolla myös miljardiluokan menoja vähentävä vaikutus julkiseen talouteen.

Moniammatillisen yhteistyön ja selkeän työnjaon kautta voidaan poistaa toimintojen päällekkäisyyksiä ja asiakkaan pompottelua sekä saavuttaa kustannussäästöjä. Eri hallinnonalojen, viranomaisten ja oppilaitosten välisen yhteistyön tehostaminen on välttämätöntä. Salassapitomääräykset eivät saa olla lasten, nuorten ja perheiden auttamisen este.

5.5. Yksinelävien asema ja tarpeet on huomioitava päätöksenteossa

Keskusta haluaa tunnistaa yksinelävien arjen elämäntilanteet ja ongelmat sekä huomioida ne entistä paremmin päätöksenteossa. Yhteiskunnan pitää mahdollistaa erilaiset elämänvalinnat. Ihmisarvoon ja elämän merkityksellisyyteen tai yhteiskunnalliseen asemaan nuo valinnat eivät saa vaikuttaa. Yksin eläminen ja yhden vanhemman perheet ovat yhtä arvokkaita elämäntapoja kuin avio- ja avoliittoon ja muihin parisuhteisiin perustuvat perhemuodot.

Yksin eläminen on merkittävä köyhyysriski. Sitä ehkäistään parhaiten pitämällä huolta perusturvasta ja tukemalla ihmisen työllistymistä erilaisissa elämäntilanteissa. Keskusta haluaa välttää sellaisia yhteiskunnan asettamia maksuja tai verotuksen muotoja, jotka kohdistuvat kotitalouteen yksilön sijaan. Tämä asettaisi yksinelävät ja pariskunnat keskenään eriarvoiseen asemaan.

Yhden vanhemman perheitä pitää tukea muun muassa joustavilla päivähoitojärjestelyillä sekä kunnallisen kotiavun laajentamisella yhden vanhemman perheiden arkea nykyistä paremmin tukevaksi.

5.6. Ikääntyvät ovat voimavara

Suhtautumisessa ikääntymiseen ja vanhuuteen tarvitaan uutta ajattelua. Siinä korostuu ajatus seniorikäisistä aktiivisina ja osaavina kansalaisina, joilla on elämän kokemusta, hiljaista tietoa, tekemisen taitoa ja muuta osaamista. Heillä on omat sosiaaliset verkostonsa ja he osallistuvat yhteiskunnan eri toimintoihin.

Monet yli 65-vuotiaat antavat aivan konkreettisesti apua lastensa perheille, ovat läheistensä omaishoitajia ja auttajia tai toimivat järjestöissä ja muussa vapaaehtoistoiminnassa. Tämä työ ei juurikaan kirjaudu bruttokansantuotetilastoihin, mutta on yhteiskunnallemme arvokasta, jopa korvaamatonta.

Keskusta haluaa toteuttaa ihmislähtöistä ikääntymispolitiikkaa, jossa eläkepommi- ja huoltosuhdepelot- telun sijaan ikäihmiset nähdään voimavarana.

Yhteiskunnan, lähiyhteisöjen ja yksittäisten lähimmäisten tehtävänä on varmistaa, että ikääntyneillä on oikeus hyvään ja arvokkaaseen vanhenemiseen. Siihen kuuluvat itsemääräämisoikeus, osallisuus ja turvallisuus. Ikääntyneitä on aidosti kuultava heitä koskevista asioista ja annettava mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen, esimerkiksi hoiva- ja muissa heitä koskevista palveluista. Ihmisten ja heidän elämäntilanteidensa erilaisuus on otettava ikäihmisiä koskevien ratkaisujen lähtökohdaksi.

Ikäihmisten mahdollisuutta osallistua terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseen on tuettava. Palveluja on kehitettävä ikäihmisiä aktivoiviksi, heidän itsenäisyytensä, omatoimisuutensa ja omassa kodissa asumista tukeviksi. Arkielämän sujuvuus, toimivat läheissuhteet ja mielekkäät harrastukset lisäävät ikäihmisten hyvinvointia.

Suurin osa ikäihmisistä haluaa asua kotonaan mahdollisimman pitkään ja se on otettava ikääntymispolitiikassa yleiseksi lähtökohdaksi. Ikäihmisten asuntoja tulee korjata esteettömiksi ja arkielämässä selviytymistä helpottaviksi. Samalla on kehitettävä erilaisia seniori- ja palveluasumisen vaihtoehtoja ja käyttäjälähtöistä teknologiaa kotona asumisen helpottamiseksi. Avo- ja kotihoidon henkilöstön työtapojen kehittämiseen tulee panostaa.

Omatoimisen elämän taikka vähäisen avuntarpeen

vaiheen jälkeen monille ikääntyneille tulee vastaan elämänvaihe, jolloin tarvitaan säännöllisesti toisten ihmisten ja yhteiskunnan apua. Tällöin on saatava nopeasti muuttuneen elämän- ja terveydentilan vaatimia hoito-, hoiva- ja asumispalveluja.

Keskustan tavoitteena on vähentää vanhusten ”makuuttavaa” vuodeosastohoitoa. Kuntoutus pitää ottaa ikäihmisten hoidossa kärkiasiaksi. Yksi ratkaisu on alueelliset kuntoutussairaalat tai -keskukset. Niihin koottaisiin asiakkaan tarpeista lähtevä fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kuntoutus.

Perhehoidon – oman kodin ulkopuolista huolenpitoa tarvitsevan henkilön hoito yksityisessä perheessä – mahdollisuudet on otettava sijoitettujen lasten ja nuorten, kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien ohella paremmin käyttöön myös ikäihmisten kohdalla. Perhehoito sopii hyvin esimerkiksi henkilölle, jolla on alkava muistisairaus. Perhehoidolla voidaan toteuttaa myös omaishoitajan mahdollisuus lyhyempiaikaiseen vapaapäivien viettoon.

5.7. Yhdenvertaisuus omaishoidossa on toteutettava

Omaishoitajat ovat suomalaisen arjen sankareita, jotka pitävät huolta ikääntyneistä, sairaista, vammaisista tai muutoin läpi vuorokauden apua tarvitsevista läheisistään. Omaishoidon oikeudenmukainen toteuttaminen edellyttää uutta lainsäädäntöä, jossa turvataan sekä kohtuullinen palkkio että riittävät tukipalvelut hoitajalle.

Keskusta pitää välttämättömänä luoda yhdenmukaiset valtakunnalliset kriteerit omaishoidolle ja siitä maksettavalle tuelle. Omaishoitajia koskevan palkkion maksaminen tulee siirtää Kelan hoidettavaksi. Nämä toimenpiteet takaisivat omaishoitajien ja heidän hoidettaviensa yhdenvertaisuuden asuinpaikkakunnastaan riippumatta.

5.8. Vammaisten ihmisten arkea on helpotettava

Keskustan vammaisia ihmisiä koskevissa linjauksissa ja tavoitteissa on lähtökohtana yhdenvertaisuus, itsemääräämisoikeus sekä vammaisten henkilöiden ja pitkäaikaissairaiden omatoimisuuden ja osallistumisen tukeminen. Tämä edellyttää näitä tavoitteita tukevan lainsäädännön lisäksi monien yhteiskunnassamme vallitsevien asenteiden ja toimintatapojen muutosta.

Keskusta haluaa käynnistää maassamme vuoteen 2020 tähtäävän vammaispoliittisen ohjelman laatimisen sekä kuntoutuslainsäädännön kokonaisuudistuksen. Sen lisäksi on asetettava vammaisten oikeuksien valvomiseksi vammaisvaltuutetun virka, jossa tulee painottua ohjaava ja ennaltaehkäisevä työ. Vammaisten arjen helpottamiseksi on edistettävä esteettömyyttä rakentamismääräyksissä ja sähköisessä asiointissa. Vammaisten laitosasumisen hajauttamista on jatkettava tehtyjen linjausten mukaisesti.

5.9. Tavoitteena tasa-arvoinen ja rasismista vapaa Suomi

Keskusta haluaa rakentaa Suomea, jossa ihmisiä kohdellaan tasa-arvoisesti ja asiallisesti heidän syntyperästään, ihonväristään, iästään, sukupuolestaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan, vammaisuudestaan tai muusta vastaavasta ominaisuudesta riippumatta. Keskusta ei hyväksy rasismia missään muodossa.

Keskustan näkemyksen mukaan maahan muuttaneet ovat voimavara, jotka omilla kokemuksillaan, osaamisellaan ja kulttuuritaustallaan voivat auttaa maatamme löytämään uusia menestyksen ja kasvun avaimia.

Tavoitteena pitää olla se, että maahan muuttaneista tulee entistä nopeammin suomalaisen yhteiskunnan jäseniä, jotka hoitavat itse asiansa, kantavat vastuuta lähiyhteisöistään ja osallistuvat yhteiskunnan rakentamiseen.

Maahan muuttaneet tarvitsevat nykyistä tehokkaampaa kotouttamista. Jokaisella maahan muuttaneella on oltava tarvittaessa oikeus tukihenkilöön, joka tukee maahan muuttanutta jokapäiväisten asioiden hoitamisessa, suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan tuntemuksessa sekä heitä koskevien velvollisuuksien ja oikeuksien sisäistämässä. Kotoutumisen kannalta tärkeisiin ammatteihin kuten opettajiksi, sosiaali- ja nuorisotyöntekijöiksi ja poliiseiksi on saatava yhä enemmän maahanmuuttajataustaisia henkilöitä.

Kotoutumisen tärkein edellytys on riittävä suomen tai ruotsin kielen hallinta. Siksi maahan muuttaneiden palveluissa pitää panostaa etenkin heidän lähtötasoaan vastaavaan ja heidän elämäntilanteensa joustavasti huomioon ottavaan kielenopetukseen sekä edellyttää heitä myös osallistumaan tähän opetukseen.

Maahan muuttaneiden syrjäytymisriski on kantasuomalaisia suurempi. Esimerkiksi joka neljäs syrjäytynyt nuori on maahanmuuttaja. Poliittisilla ja hallinnollisilla päätöksillä pitää ehkäistä tätä kehitystä. Esimerkiksi maankäyttöä ja asuntopoliittikkaa koskevilla päätöksillä on huolehdittava siitä, että kaupungin- ja kunnanosat eivät eriydy liikaa kantaväestön ja maahan muuttaneiden alueiksi.

Maahan muuttaneiden lisäksi Suomessa on huolehdittava myös muiden vähemmistöjen kuten ruotsinkielisten, saamelaiden ja romanien tasa-arvoisesta asemasta yhteiskunnassamme.

5.10. Turvallinen arki on hyvinvoinnin ja elinvoiman lähde

Suomi on maa, jossa vanhemmat voivat lähettää lapsensa koulutielle verratuen huolettomin mielin ja kaduilla voi kulkea ilman suurta pelkoa. Turvallisuutta luo myös vahva luottamusemme toisimme ja viranomaisiin. Meillä on perusluottamus siihen, että apua saa silloin, kun olemme sen tarpeessa. Turvallinen toimintaympäristö tulisikin nähdä myös maamme ja sen yksittäisten alueiden elinvoima- ja kilpailukykytekijänä, jonka ylläpitämisestä ja edistämisestä kannattaa pitää huolta.

Vastuu arkipäivän turvallisuutemme varmistamisesta ja vahvistamisesta on yhteinen. Toimijoina ovat niin valtio, kunnat, seurakunnat, yritykset, järjestöt, lähiyhteisöt kuin yksittäiset kansalaisetkin. Vaaratilanteita syntyy paljon arjen keskellä kotona ja työpaikoilla. Siellä tulee olla riittävät tiedot ja ohjeistukset, toimivat hälytys- ja sammutuslaitteet sekä muutoinkin turvallisuutta vahvistava ja vaaratilanteita ehkäisevä koti- ja työympäristö. Olemme kaikki kansalaisina vastuussa siitä, että noudatamme turvallisuutta koskevia ohjeistuksia ja tutustumme niihin ennakolta.

Kansalaisten luottamus avun saamiseen yllättävissä ja äkillisissä vaaratilanteissa pitää varmistaa. Poliisin, ambulanssin ja pelastustoimen on tarvittaessa oltava paikalla nopeasti. Tämän varmistamiseksi tulee harkita aivan uudenvuosiakin ratkaisuja. Haja-asutusalueiden turvallisuuden parantamiseksi voidaan ottaa käyttöön uudenlainen kyläpoliisijärjestelmä. Siinä hakumenettelyn kautta nimetään ja palkataan kunnan alueella toimiva poliisi, joka täydentää alueen turvallisuuspalveluita. Kyläpoliiseille räätälöidään yhdessä järjestöjen kanssa toimiva virkaehtosopimus.

Hätäkeskuksiin ja pelastustoimeen kohdistuvissa uudistuksissa ja muutoksissa täytyy aina varmistaa näiden viranomaisten riittävä paikallistuntemuksen taso ja uudistusten vaikutuksia on seurattava tarkkaan. Sopimuspalokuntatoiminta on hyvä esimerkki vapaaehtoistoiminnan valtakunnallisesta mutta etenkin alueellisesta merkityksestä. Julkisen vallan on huolehdittava tämänkaltaisen turvallisuutta edistävän toiminnan edellytyksistä ja esteiden poistamisesta. Keskusta haluaa korostaa myös eri maiden viranomaisten yhteistyön kehittämistä ja tiivistämistä raja-alueilla.

Tuhoa aikaansaavat myrskyt ja tulvat sekä kauppa-keskus- ja kouluampumisten kaltaiset äärimmäiset väkivallan teot ovat esimerkkejä yllättävistä ja vakavista poikkeustilanteista, jotka horjuttavat ihmisten turvallisuuden tunnetta. Näihin poikkeustilanteisiin on varauduttava entistä paremmin viranomaisten välisellä sekä viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistyöllä. Poikkeustilanteissa on turvattava toimiva ja luotettava tiedonvälitys ja -kulku. Niissä korostuu myös ihmisten keskinäinen huolenpito toisistaan.

6. RAUHAA, OIKEUDENMUKAISUUTTA, VAKAUTTA

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkein tehtävä on Suomen itsenäisyyden ja kansalaisten turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa.

Suomen on seurattava ympäristönsä muutoksia laajan turvallisuuden näkökulmasta. Perinteisten turvallisuusuhkien rinnalla voimistuvat koko ajan uudet haasteet ja ongelmat: ilmastonmuutoksen seuraukset, kyberuhat, hajoavat valtiot, köyhyys ja eriarvoisuus sekä niukkuus ruuasta, puhtaasta vedestä ja energiasta.

Keskinäisriippuvaisessa maailmassa maantieteellisesti kaukaisetkin tapahtumat ja ilmiöt voivat heijastua Suomeen. Niihin on vastattava ajantasaisella kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä. Aitojen pystyttäminen ja eristäytyminen olisi Suomelle vahingollista.

Turvallisuusuhissa piilee myös menestyksen siemen. Suomi voi korkean teknologian maana kehittää esimerkiksi kyberturvallisuudesta ja yksityisydensuojan turvaamisesta uuden kasvualan, joka houkuttelee maahamme investointeja ja avaa yrityksillemme uusia markkinoita.

6.1. Pohjolan vakaus on ykköstavoite

Suomen pitää toimia sen puolesta, että Pohjoismaiden keskinäistä luottamuspääomaa hyödynnetään nykyistä enemmän. Pohjoismaiden neuvostoa on aktiivisesti kehitettävä todellisen yhteistyön ja yhdessä vaikuttamisen foorumiksi. Pohjoismaiden on tiivistettävä yhteistyötään arktisessa politiikassa, kehityspolitiikassa, laaja-alaisessa kriisinhallinnassa, rauhanvälityksessä sekä ihmisoikeuksien edistämässä etenkin EU:n ja YK:n puitteissa. Erityisen tärkeää pohjoismainen yhteistyö on kyberturvallisuuden parantamisessa.

Pohjoismaiden välistä puolustusalan yhteistyötä (Nordefco) pitää yhä jatkaa alueellisen vakauden

vahvistamiseksi sekä suorituskykyjen, huoltovarmuuden ja kustannustehokkuuden parantamiseksi. Suomen ja Ruotsin – sotilaallisesti liittoutumattomien maiden – tiivis yhteistyö ja koordinoitu toiminta ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on arvokasta myös tulevaisuudessa.

Suomen on kehitettävä aktiivisesti suhteitaan Venäjään samalla kun edistämme EU:n ja Venäjän kumppanuutta. On myös Suomen etu, että Venäjä on poliittisesti ja sosiaalisesti vakaa ja että maassa vahvistuvat kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet ja oikeusvaltioperiaatteet. Suomalaisten on pidettävä huolta Venäjä-osaamisestaan ja riittävästä venäjän kielen taidoistaan.

Suomen ja Venäjän välinen lähialueyhteistyö rajantakaisten alueiden vakauden ja kehityksen vahvistamiseksi on tärkeää myös tulevaisuudessa. Sen on yhä enemmän hyödytettävä molempien maiden kansalaisia ja taloutta. Taloudellisten ja sosiaalisten näkökohtien rinnalla on yhteistyössä kiinnitettävä huomiota ympäristö-, terveys- ja ydinturvauhkien etukäteiseen torjuntaan.

Suomen on toimittava aktiivisesti pohjoisen arktisen alueen hyödyntämisessä. Maallamme on muun muassa merenkulun, jäänmurtamisen ja navigointiteknologian osaamista, jolla on kasvavaa kysyntää taloudellisen aktiivisuuden lisääntyessä arktisilla alueilla.

Suomen on painotettava arktisten alueiden politiikassaan ja toiminnassaan kestävä kehitystä, rauhanomaista toimintaa sekä kunnioitettava alueen väestön elintapoja ja -ympäristöä. Suomen on vaikuttava EU:ssa entistä pontevammin arktisen alueen näkyvyyden ja painoarvon vahvistamiseksi unionin politiikassa.

6.2. Suomen puolustuksen malli toimii tulevaisuudessakin

Suomalainen kansallisen puolustuksen malli toimii hyvin, on kustannustehokas ja nauttii yhä kansalaisten laajaa kannatusta. Puolustusvoimien tehtävien tulee jatkossakin olla koko maan sotilaallinen puolustus, virka-apu siviilionnettomuuksissa ja osallistu-

minen kansainväliseen kriisinhallintaan. Maamme on myös pitkäjänteisellä rahoituksella ja muilla poliittisilla päätöksillä varmistettava turvallisuusympäristöön nähden oikein mitoitettu ja ennaltaehkäisyyn pystyvä puolustuskyky.

Yleinen asevelvollisuus, laaja säännöllisesti kertausharjoitettu reservi, ajantasainen varustus sekä hyvin toimiva yhteistyö viranomaisten ja sidosryhmien kesken mahdollistavat tulevaisuudessakin koko maamme puolustamisen. Voidakseen täyttää uskottavasti tehtävänsä virka-avun antamisessa, puolustusvoimilla on oltava toimintaa jokaisessa maakunnassa. Paikallisjoukkojen toimintaa on organisoitava tästä näkökulmasta.

Keskusta korostaa maanpuolustustahdon merkitystä. Sen yhtenä tärkeänä perustana on yleinen asevelvollisuus. Keskusta haluaa myös yhä kehittää vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen roolia Suomen puolustuksessa, maanpuolustustahdon vaalijana ja maanpuolustuskoulutuksessa.

Aiemmin tässä ohjelmassa esiin nostettujen tulevaisuuskutsuntojen lisäksi Keskusta esittää selvitettäväksi maanpuolustusvelvollisuuden toimintaedellytykset. Tavoitteena on kehittää koko ikäluokan valmiuksia erilaisiin kriisitilanteisiin varautumisessa.

Suomen on säilytettävä itsenäinen päätösvalta sotilaalliseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa ja huolehdittava kaikissa olosuhteissa puolustuksensa uskottavuudesta. Näköpiirissä ei ole tarvetta muuttaa Suomen sotilas- ja puolustuspoliittista linjaa, jonka yksi peruskivi on sotilaallinen liittoutumattomuus. Maamme on perusteltua jatkaa käytännönläheistä kumppanuuksiyhteistyötä sotilasliitto Naton kanssa.

Suomen on viisasta toimia omissa ratkaisuisaan siten, että liittoutuminen on mahdollista, jos valtionjohto ja kansa päätyvät uuteen perusratkaisuun. Itsenäisen kansakunnan ei pidä etukäteen rajata liikkumatilaansa mihinkään suuntaan. Nato-jäsenyyden mahdolliseen hakemiseen vaaditaan kuitenkin kansanäänestys.

Huoltovarmuus perustuu yhä enemmän eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Suomen pitää kuitenkin myös kansallisesti vahvistaa omavaraisuuttamme ja huoltovarmuuttamme elintärkeissä toiminoissa kuten elintarvike-, vesi- ja energiahuollossa sekä tavara- ja viestiliikenteessä.

6.3. Suomesta varteenotettava rauhanrakentaja

Suomen on toimittava sen puolesta, että maailmassa vallitsee jakamaton ihmisarvo, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, sukupuolten tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus.

Keskinäisriippuvaisessa, yhä uusien uhkien, kriisien ja konfliktien maailmassa tarvitaan käytännöllistä ongelmanratkaisukykyä. Tähän haasteeseen tarttumalla Suomen kaltainen pieni maa voi osoittaa johtajuutta kansainvälisessä yhteistyössä ja nostaa kansainvälistä painoarvoaan. Suomella on edellytykset vahvistua varteenotettavaksi globaaliksi rauhanrakentajaksi.

Suomen pitää edistää omassa toiminnassaan ja vahvasti myös EU:ssa ja YK:ssa sitä, että rauhanrakentamisessa yhdistetään osatekijöitä sotilaallisesta kriisinhallinnasta, siviilikriisinhallinnasta, kehityspolitiikasta, humanitaarisessa avustustoiminnasta ja perinteisessä rauhanvälityksestä sen sijaan, että toimittaisiin vain yksittäisillä rauhantyön osa-alueilla.

Kestävää rauhaa rakennetaan ennen kaikkea tarttumalla ihmiskunnan suuriin haasteisiin kuten ruuan, puhtaan veden ja energian riittävyyteen sekä köyhyyden ja väkivallan ehkäisyyn ja vähentämiseen.

Keskusta nostaa ruokaturvan Suomen kehityspolitiikan kärkitavoitteeksi. Riittävä ja laadukas ravitsemus on ihmisoikeus ja samalla kestävän yhteiskuntakehityksen yksi perusedellytys. Koko ruokaketjun - pellolta pöytään - osaamien ja asiantuntemus ovat Suomen kehityspolitiikan ydintä.

Suomen on ajettava entistä ponnekkaammin kestävän kehityksen mukaista ihmiskuntapolitiikkaa. Siihen kuuluu väestönkasvun hidastaminen, ilmastomuutoksen hillintä, uusiutuviin luonnonvaroihin tukeutuminen ja luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen. Kestävää kehitystä on myös demokration ja oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen sekä korruptiosta vapaan hallinnon edistäminen kaikkialla maailmassa. Lisäksi Keskusta korostaa naisten aseman vahvistamista kehittyvissä maissa.

Niin EU:n kuin Suomen kehityspolitiikan tulee täyttää avoimuuden ja läpinäkyvyyden periaatteet. Kehityspolitiikan on vahvistettava ihmisten ja yhteisöjen itseauttamiskykyä vastata omista asioistaan omassa kulttuurissaan.

Keskusta edellyttää, että Suomen hallitus valmistee suunnitelman maamme kehitysrahoituksen nostamisesta YK:n tavoitteiden mukaiseen 0,7 prosenttiin kansantulosta ottaen huomioon valtiontalouden tilan ja haasteet.

7. SUOMEN ÄÄNEN ON KUULUTTAVA EU:SSA

Suomi on Euroopan unionin jäsen ja euromaa. EU on Suomelle tärkeä ja luonteva toimintaympäristö. EU ja myös sen jäsenmaat tarvitsevat kuitenkin uudistumista ja tervettä tuuletusta.

Euroopan Unionin tärkein tehtävä on rauhan ja vakauden vahvistaminen maanosassamme ja maailmalla. EU:n on kannettava globaali vastuunsa rauhan rakentamiseksi, köyhyyden voittamiseksi ja kestäväen kehityksen edistämiseksi.

EU:n pitää olla entistä vahvemmin ihmisten unioni. EU:n pitää edistää oikeusvaltioperiaatetta, demokratiaa ja ihmisoikeuksia.

Keskustalle Euroopan unioni on itsenäisten jäsenvaltioiden yhteisö. Emme hyväksy liittovaltiokehitystä.

Suomen äänen pitää kuulua ja kädenjälkemme näkyä Euroopan unionissa. Suomen pitää jatkaa EU:ssa rakentavaa, määrätietoista ja ajoissa tapahtuvaa vaikuttamista. Meidän on rohkeasti huolehdittava erityisolosuhteistamme lähtevistä kansallisista eduistamme esimerkiksi maatalouspolitiikassa sekä rakennerahasto- ja aluepoliittisissa ratkaisuisissa.

EU:n pitää keskittyä strategisesti suuriin kysymyksiin kuten yhteismarkkinoiden toimivuuteen ja ilmastonmuutoksen hillintään. EU:n on hyväksyttävyytensä ja luottamuksensa palauttamiseksi vähennettävä byrokratiaa, lakattava puuttumasta liikaa yksityiskohtiin sekä annettava jäsenvaltioille liikkumatilaa. Unionin pitää olla suuri suurissa ja pieni pienissä asioissa.

Päätökset pitää tehdä läheisyysperiaatteen mukaisesti sillä tasolla kuin se on välttämätöntä ja niin lähellä ihmistä kuin se on mahdollista. Unionin toiminnan pitää olla avointa ja asioista pitää puhua tavalla, jota kansalaiset ymmärtävät. EU:n budjettia ei pidä kasvattaa

Keskusta kannattaa tasavertaisten jäsenvaltioiden käytännönläheistä yhteistyötä, joka perustuu yhteisiin sääntöihin ja niiden noudattamiseen. Eurooppapolitiikka on myös kotiasioiden kuntoon laittamista. Myös Suomen pitää täyttää ne talouspolitiikan vaatimukset, joita olemme yhdessä sopineet ja muilta vaatineet.

Jokaisen jäsenmaan on noudatettava määrätietoista talouspolitiikkaa, huolehdittava kilpailukyvyystään ja vastattava itse omista veloistaan. Keskusta haluaa asettaa tiukat rajat taloudellisen yhteisvastuun lisäämiselle. Kilpailukykyä edistävää osaamista on vahvistettava koulutuksen ja tutkimuksen keinoin.